

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 7, Sayı/Issue: 3, Aralık/December 2023]

Serhat Sabri YILMAZ

<https://orcid.org/0000-0003-1516-369X>

Dr. Öğr. Üyesi

serhatsabriyilmaz@karatekin.edu.tr

Çankırı Karatekin Üniversitesi

<https://ror.org/011y7xt38>

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Çocuk Gelişimi Bölümü

Türk Halk Hikâyeciliği Geleneğinde Gündeşlioğlu ve Sivaslı Âşık Emanetî Anlatması

*The Narrative of Gündeşlioğlu and Sivaslı Âşık Emanetî in
the Tradition of Turkish Folk Storytelling*

Araştırma Makalesi | *Research Article*

Geliş Tarihi | *Date Received:* 15.10.2023

Kabul Tarihi | *Date Accepted:* 03.11.2023

Yayın Tarihi | *Date Published:* 30.12.2023

Atıf | *Citation*

Yılmaz, S. S. (2023). Türk Halk Hikâyeciliği Geleneğinde Gündeşlioğlu ve Sivaslı Âşık Emanetî Anlatması. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(3), 2658-2697. <https://doi.org/10.34083/akaded.1376303>

Yılmaz, S. S. (2023). The Narrative of Gündeşlioğlu and Sivaslı Âşık Emanetî in the Tradition of Turkish Folk Storytelling. *Journal of Academic Language and Literature*, 7(3), 2658-2697. <https://doi.org/10.34083/akaded.1376303>

Makale Bilgisi | *Article Information*

Değerlendirme <i>Review Reports</i>	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki Dış Hakem) <i>Double-blind. (Two External Referees)</i>
Etik Beyan <i>Ethics Statement</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study</i>
Etik Kurul Belgesi <i>Ethics Committee Approval</i>	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir <i>Article does not require an Ethics Committee Approval.</i>
Etik Bildirim <i>Complaints</i>	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir <i>The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest</i>
Benzerlik Taraması <i>Similarity Checks:</i>	Yapıldı <i>Yes - IT</i> henticite
Telif Hakkı ve Lisans <i>Copyright&License</i>	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır <i>Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International</i>

© Serhat Sabri YILMAZ | Creative Commons [Attribution-NonCommercial 4.0 International](#)

Öz

Türk halk hikâyeciliği geleneğinde Kuzeydoğu Anadolu sahasının yanı sıra Güney Anadolu sahası da önemli anlatı örnekleri sunmuştur. Yöredeki konargöçer hayat tarzı, iskân politikalarına karşı asırlardır süren bir direnmeye neden olmuş, bu da yörede yetişen âşık tipini doğrudan etkilemiştir. Halk edebiyatı kaynaklarının ortak şekilde aşiret/iskân şairleri dediği taife etrafında teşekkül eden hikâyeler de bahsi geçen konargöçer yaşamı ve iskâna karşı koymayı işlemiş, yöre âşıkları şiirlerinde ağırlıklı olarak bu konuları ele almıştır. Dadaloğlu, Kozanoğlu, İlbeylioğlu gibi önde gelen Güney Anadolu âşıklarının yanında Gündeşlioğlu adı da zikredilmekte, bu âşıkla ilgili sözlü kültürde rivayetler dolaşmaktadır. Hakkında iki halk hikâyesi teşekkül ettiği anlaşılan Gündeşlioğlu; Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep gibi yörelerde iyi şekilde tanınmakta, günümüz yöre âşıkları tarafından türkülü hikâyeleri anlatılmaktadır. Muhtelif vesilelerle Güney Anadolu âşıklarıyla bir araya gelen Ali İzzet Özkan, Hasan Yüzbaşıoğlu gibi Emlek yöresi âşıkları ise Gündeşlioğlu hakkındaki anlatıların Sivas Şarkışla yöresine kadar yayılmasını sağlamıştır. Bu çalışmada, babası Âşık Hasan Yüzbaşıoğlu'ndan öğrendiği Gündeşlioğlu ile Alageyik hikâyesini günümüze kadar muhafaza eden Âşık Emanetî'nin yazıya geçirilmiş versiyonu üzerinde durulacak; yayılma alanları, şahıs kadrosu, epizot ve motif incelemelerinin yanı sıra anlatıcının hikâye üzerindeki etkisine değinilerek anlatma, diğer versiyonuyla mukayese edilecektir. Ayrıca Gündeşlioğlu ve hikâyeleriyle ilgili bugüne kadar yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilerek konuyla ilgili literatür tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk halk hikâyeciliği, serküşte, Gündeşlioğlu, Âşık Gündeşlioğlu ve Alageyik Hikâyesi, Âşık Emanetî.

Abstract

In the tradition of Turkish folk storytelling, not only the Northeast Anatolia region but also the Southern Anatolia region has presented significant narrative examples. The nomadic lifestyle in the region has led to centuries-long resistance against settlement policies, directly influencing the development of the âşık (minstrel) figure in the area. Stories revolving around the nomadic life and resistance to settlement, formed around the group of poets referred to as aşiret/iskân şairleri (tribal/settlement poets) in folk literature sources, have been prevalent. The prominent Southern Anatolian âşıks such as Dadaloğlu, Kozanoğlu, İlbeylioğlu, alongside Gündeşlioğlu, are mentioned, and there are numerous oral traditions circulating about this âşık. Gündeşlioğlu, who is believed to be the subject of two folk tales, is well-known in regions like Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep, and his sung stories are performed by contemporary local âşıks. Emlek region âşıks like Ali İzzet Özkan and Hasan Yüzbaşıoğlu, who have come together with Southern Anatolian âşıks on various occasions, have contributed to the spread of narratives about Gündeşlioğlu to the Sivas Şarkışla region. This study will focus on the written version of the Gündeşlioğlu and Alageyik tale, which has been preserved until today, learned from his father, Âşık Hasan Yüzbaşıoğlu, and Âşık Emanetî; it will compare the dissemination areas, characters, episodes, and motifs, as well as discuss the influence of the narrator on the story. Additionally, an overview of previous studies conducted on Gündeşlioğlu and his stories will be established, along with a discussion of the relevant literature.

Keywords: Turkish folk storytelling, serküşte (narrative), Gündeşlioğlu, Âşık Gündeşlioğlu and the Alageyik tale, Âşık Emanetî.

Giriş

Halk edebiyatının anlatmaya dayalı türlerinden biri olan ve sözlü edebiyatta 16. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanan halk hikâyeleri; masal, destan, efsane gibi anlatı türlerinden nazım-nesir karışık olması, şahıs kadrosu ve olay örgüsünün gerçekçiliği, uzun soluklu yapısı ve dinleyici kitlesinin kendine has özellikleriyle ayrılmaktadır. Yüz yüze iletişim ortamında icra edilen halk hikâyeleri, birçok araştırmacının genel görüşüyle destandan romana geçiş devresinin ürünü olarak nitelendirilmektedir. Muhtevasında aşk ve kahramanlık maceralarını barındıran bu türde, âşıkların yaşadıkları olaylar anlatılmakta ve halk inançları, gelenek görenekler, töre vb. folklorik unsurlar yer almaktadır (Boratav, 2014; Çetin, 2020; Özarlan, 2019). P. N. Boratav (2014)'a göre bir halk hikâyesinin teşekkülü ancak başkahraman olan âşığın ölümünden bir müddet sonradır. O. Spies'in halk hikâyeleri hakkındaki görüşlerini aktaran Boratav, bu türün genellikle sevgiliyi elde etme yolundaki maceraları anlatan ve masal vasfı taşıyan tarafına vurgu yapmaktadır. Araştırmacının türün hususiyetleriyle ilgili dikkat çektiği noktalardan biri de telif mevzusudur. Ona göre masalı anlatan her anlatışında nasıl telif yapıyorsa halk hikâyesi de benzer şekilde yalnızca bir müellifi değil her icrada yeni bir müellifi olan, hatta aynı hikâyecinin dahi her anlatışında yeni bir telif meydana getirdiği bir tür olma özelliği taşımaktadır.

Halk hikâyeleriyle ilgili değinilmesi gereken konulardan biri de ne şekilde teşekkül ettiği. Bu konuda fikir yürüten İ. Çetin, Türk halk hikâyeciliği hakkındaki kapsamlı çalışmasında kahramanlık hikâyelerinin oluşmasında temel yapının şiir olduğunu, zaman içinde beğenilip yayılan şiire anlatı eklenerek halk hikâyesi oluşturulduğunu, benzer bir durumun aşk hikâyeleri için de söylenebileceğini ifade ederek gezgin âşıkların şiirlerinin halk arasında sevilip yayılarak hikâyeye yeni parçalar eklendiğini belirtmektedir (2020, s. 13). Çalışmanın konusunu oluşturan Gündeşlioğlu hikâyesi de nazım-nesir karışık oluşu, gerçekçi yönleri, icra ortamının yüz yüze olması, aşk temasının işlenmesi, teşekkülünün başkahraman âşığın şiirinden meydana gelmesi ve her icrada yeni bir benzer metnin ortaya çıkması özellikleriyle halk hikâyesi türü içinde değerlendirilmektedir.

Türk halk hikâyeciliğinde Gündeşlioğlu hikâyelerine geçmeden önce hikâyelerin başkahramanı olan Güney Anadolu âşığı Gündeşlioğlu hakkında malumat vermek yerinde olacaktır. Hayatı hakkında kesin bilgi bulunmayan ve biyografisi daha çok rivayetlere dayandırılarak oluşturulmuş aşiret şairi Gündeşlioğlu'yla ilgili bugüne kadar birçok yazı yazılmıştır. Âşık, Güney Anadolu iskân veya aşiret şairleri denilen sınıfa girmektedir. Dadaloğlu, Elbeylioğlu, Kozanoğlu ve Deli Boran gibi âşıklar Gündeşlioğlu'yla birlikte önde gelen aşiret şairleri olarak zikredilebilir. Elçin'e göre bu sanatkarlar, göçebe veya kısmen yerleşik insanlar arasında yetişmişler, genellikle bağlı oldukları aşiretin beyinin himayesinde yaşamışlardır. Arapça ve Farsça terkiplerden arınmış sade bir Türkçe kullanan ve şiirlerini hece ölçüsüyle yazan Güney Anadolu şairleri; göç, iskân, aşk ve akıncılık gibi konuları işlemişler, bundan dolayı iskân/aşiret şairi adını almışlardır (1975, s. 5).

Kaynaklara göre Gündeşlioğlu'nun adını aldığı Gündeş oymağı, Dulkadirli Türkmenlerine mensuptur. 17. yüzyılın sonlarında Güney Anadolu'ya iskân edilen Gündeş oymağı, Gündeşlioğlu ve aşiretinin Maraş'a göçmesiyle kendi adlarını verdikleri köyü kurmuşlardır. 18. yüzyılın başına kadar yaşayan âşığın asıl adı Mehmet'tir. Babası Bahriroğlu İbrahim Ağa, annesi Ümmügülsüm, eşi Gövel Hatun'dur. Osman ve Ali adlarında iki oğlu olmuş, kız kardeşi ise Gaziantep'te yerleşik aşiret reisi Elbeylioğlu ile evlenmiştir (Elçin, 1975, s. 5-6). Âşık hakkında malumat veren araştırmacı A. H. Avcı, mezarının bilinmediğini, Osmanlı belgelerine göre Türkmen Yörükân taifesinden olduğunu, Maraş'ın güneyinde kalan Gündeşli ovasının oymağın kışlak yeri olabileceğini belirtmektedir. Ona göre Gündeşlioğlu'nun mensup olduğu oymak, Beydili aşiretinin Dulkadirli eline bağlıdır.¹ Gündeşli oymağı, Osmanlı Devleti'nin 17. yüzyılın sonunda Türkmen aşiretlerine uyguladığı sürgün ve iskân politikası neticesinde Güney Anadolu, Rakka, Halep, Hama, Humus gibi bölgelere iskân edilmişlerdir. Gündeşlioğlu'nun asıl adının Mehmet olduğunu Avcı da ifade etmekle birlikte halk arasında bu şekilde rivayet edildiğini belirtmektedir (2003, s. 280-82). B. Arı (2009) ve M. Karaburç (2007) ise Gündeşlioğlu hakkında farklı bilgiler vermektedir. Araştırmacılar, sözlü ve yazılı kaynaklardan atıfla âşığın aslen Misisli olduğunu, Gavurdağları'na göç ettiğini, burada fazla kalmayarak Şam'a geçtiğini söylemektedir. Âşığın hayatıyla ilgili verdikleri bir başka bilgi ise Osmaniye Düziçi'ne bağlı Bayındırlık köyünden olduğudur. Zikredilen köyde günümüzde hâlâ bu soyadını taşıyanların bulunduğu, Gündeşlioğlu'nun Elbeylioğlu'nun yeğeni olduğu bilgisi de paylaşılmaktadır. Bazı sözlü kaynaklar ise Gündeşlioğlu'nun Elbeylioğlu'nun kayınbabası olduğunu savunmaktadır.²

Gündeşlioğlu'nu aşiret şairi olarak meşhur eden ve etrafında bir hikâye teşekkül etmesine neden olan zenginlikten fakirliğe düştüğüne dair söylediği bir şiiirdir. Bu şiirin benzer metinlerine pek çok kaynakta rastlanmaktadır. E. Kâmil, bir yazısında âşığın zenginlikten fakirliğe düşmesi ve kız kardeşini Elbeylioğlu'na vererek Elbeyli aşiretiyle ilgisi olması

¹ Gündeşli aşireti, 16. yüzyılın başında Dulkadirliilerin Maraş havalisini yurt tutmuş yirmi yedi boyundan biridir. 1548 tarihli Yeni İl tahririne göre Yeni İl Türkmenleri adı verilen topluluk Dulkadirliilerden meydana gelmekteydi. Yeni İl Türkmenleri; Abdallı, Âdem Fakihli, Avşar, Ağalı, Ağca Ahmedli, Ağcakoyunlu, Ağcalı, Anamaslı, Araplı, Ayı Damlı, İmanlı ve Bedil Avşarı, Barak, Bazlamaçlı, Boynu Yoğunlu, Cerid, Çağıranlı, Çakal Demircili, Çandarlı, Ceceli, Çiğdemli, Çimeli, Çöplü Avşarı, Çungar, Danişmendli, Dokuz, Davud Hacılı, Eymir, Gündeşli, Kavurgalı ve Musa Hacılı oymaklarından müteşekkildir (Sarı, 2018, s. 33-36).

İ. Uçakçı, Anadolu'da yerleşik Oğuz boylarıyla ilgili çalışmasında Gündeşli oymağını Dağ Han soyundan getirerek Eymür boyuna bağlamaktadır. Araştırmacıya göre Gündeşli aşireti; Düdeşli, Beğili, Değişirli adlarıyla da anılmış, adını Gündeş adlı bir Türkmen beyinden almıştır. 16. yüzyıl kaynaklarına göre Maraş bölgesinde 883 hane olarak yaşamışlardır. Ayrıca Yeni İl kazası Şam karyesinde 2 hane, civarında kurulan yerleşim yerlerinde 200 hane, Şarkipare nahiyesi idari sahasında 227 hane Gündeşli aşiretine mensuptur. Aşiret üyelerinin bir kısmı da Kırşehir yöresine yerleşmiştir. Günümüzde Aksaray, Kayseri, Sivas, Kırşehir, Kahramanmaraş gibi yöreleri içine alan geniş bir bölgede bu aşirete mensup Türkmenler yaşamaktadır (2020, s. 715).

² B. Arı (2009), Adana âşıklık geleneğiyle ilgili ayrıntılı çalışmasında Osman Taştan ve Âşık Feymâni gibi sözlü kaynaklardan hareketle bu bilgiyi vermektedir.

mevzularının gerçek olduğunu belirtmektedir. Yazar, Ali İzzet Özkan'ın bir hikâyede kervancı olarak tanıttığı Gündeşlioğlu'nun kervancı olamayacağını, açık şekilde aşiret reisi olduğunu savunmakla birlikte herhangi bir kaynak vermemektedir. Ona göre Gündeşlioğlu'nun fakirliğe düşmesinin nedeni diğer aşiretlerle olan kavgaları ya da Osmanlı Devleti'nin iskân politikası sürecinde yaşadıkları olmalıdır (1981, s. 14).

Âşıkla ilgili aktarılan çelişkili bilgilerden biri de yaşadığı yüzyıldır. Yukarıda bahsedildiği üzere Ş. Elçin, âşığın 18. yüzyılın başlarına kadar yaşadığını ifade etmektedir. Âşık hakkında bir yazı kaleme alan A. E. Bozyiğit ise diğer kaynaklara atıfla 19. yüzyıl âşığı olduğunu söylemektedir (1988, s. 18). Antoloji çalışmalarında Gündeşlioğlu'na da yer veren S. N. Ergun (1938, s. 138) ve V. M. Kocatürk (1963, s. 434) gibi önemli ilim adamları ise onu 19. yüzyıla dâhil etmektedir. Görüldüğü üzere Güney Anadolu'da az sayıdaki şiiriyle şöhret kazanmış Gündeşlioğlu'yla ilgili bilgiler hem çelişki içermekte hem de rivayetlerden öteye gitmemektedir. Mensup olduğu oymağın bağlı olduğu aşiret hakkındaki bilgilerin dahi tezat oluşturması âşık hakkında ayrıntılı bir çalışmanın gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır. Şiirleri geniş bir coğrafyada ezbere bilinen, hakkında halk hikâyeleri tasnif edilen ve köy seyirlik oyunlarına konu olan³ âşığın Türk halk hikâyeciliği geleneğindeki yerinin de incelenmesi zaruri olup bu yazının konusunu teşkil etmektedir.

1. Türk Halk Hikâyeciliği Geleneğinde Gündeşlioğlu Hikâyeleri

En güçlü musannif âşıkları ve halk hikâyesi örneklerini Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde çıkaran Türk halk hikâyeciliği geleneği, bu bölgeyle birlikte Orta Anadolu ve Güney Anadolu bölgelerinde de birçok örnek vermiştir. Bilhassa Güney Anadolu halk hikâyeciliği geleneği 21. yüzyıla kadar canlılığını korumuş, geçmişten bugüne sözlü kültürde dolaşan hikâyeler nesilden nesile aktarılmıştır. Gündeşlioğlu hikâyeleri de günümüze kadar anlatılan halk hikâyeleri arasındadır. Bununla birlikte halk hikâyesi türüyle ilgili yapılan tasniflerde Güney Anadolu'da icra edilen birçok halk hikâyesinin türün asıl icra kaynağı denilebilecek Kuzeydoğu Anadolu örneklerine göre farklı şekilde değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Türle ilgili tasnif örneklerinin tamamının verilmesi çalışmanın hacmini aşacağından dolayı doğrudan Gündeşlioğlu hikâyelerinin hangi tasniflerde yer aldığı üzerinde durulacaktır.

P. N. Boratav, *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği* adlı meşhur çalışmasında halk hikâyelerini şu şekilde tasnif ederek Gündeşlioğlu'nu kahramanlık ve aşk hikâyeleri kategorilerinden ayrı bir yere konumlandırmaktadır:

I. Kahramanlık hikâyeleri

A. Koroğlu kolları

³ Ş. Elçin, *Anadolu Köy Orta Oyunları* adlı çalışmasında tasnif ettiği köy seyirlik oyunlarının "Destanlara veya saz şairlerinin hayatlarına bağlı oyunlar" başlığı altında Göçebe oyunu adlı bir oyunu da aktarmaktadır. Bu oyunun ana karakteri, at üstünde göçebe reisi şeklinde nitelendirilen Gündeşlioğludur. Ayrıntılı bilgi için bk. (Elçin, 1991, s. 52).

B. Diğer kahramanlık hikâyeleri

II. Aşk hikâyeleri

A. Kahramanı muhayyel olanlar

B. Âşık-şairlerin romanlaşmış hayatları

III. Bu kategorilere tamamıyla girmeyen hikâyeler

A. Aşk maceraları: Ali Şir hikâyesi, *Gündeşlioğlu*, Hasan ile Mihrican vd.

B. Meşhur kaçaklara ve kabadayılara ait hikâyeler (2014, s. 17-18)

Boratav'ın Gündeşlioğlu hikâyelerini ayrı bir başlıkta almasının nedeni Güney Anadolu halk hikâyeciliği geleneğindeki *serküşte* türüyle ilgilidir. Aşağıda değineceğimiz Gündeşlioğlu hikâyeleri, muhteva ve şekil bakımından asıl halk hikâyelerinden farklıdır. Serküşte, az sayıdaki veya tek türkü etrafında meydana gelen küçük hikâyelere verilen addır. Kuzeydoğu Anadolu'da *kaside* adıyla da bilinen serküşteye Güney Anadolu'da *bozlak* da denmektedir (Boratav, 2014, s. 37). N. Köse de Boratav'a benzer şekilde Gündeşlioğlu'nu "Türkülü halk hikâyeleri" başlığında "Kaside (serküşte)ler" altında vermektedir (Köse'den akt. Çetin, 2020). R. Okuşluk Şenesen (2009) ise Gündeşlioğlu'nu doğrudan "Aşk hikâyeleri" başlığında tasnif etmektedir.

Türk halk hikâyeciliği geleneğinde başkahramanı Gündeşlioğlu olan iki hikâye teşekkül etmiş, bu hikâyelerin birçok benzer metni sözlü kültürde yayılmıştır. Bunlardan ilki "Önünde mi Sonunda mı?" ya da "Gençlikte mi Kocalıkta mı?" adlarıyla bilinen ve âşığın "Oluktur" redifli şiirinden rivayetle oluşturulduğu düşünülen hikâyedir. Bu hikâyenin benzer metinlerinde aşiret reisi olan Gündeşlioğlu fakirliğe düşerek sıkıntı çekmekte, hikâyenin sonunda ise bir şehre hükümdar olmaktadır. Diğer hikâye ise bu çalışmada bir benzer metni verilecek olan "Gündeşlioğlu Mehmet ile Vezir Kızı Elmas" hikâyesidir. Gurbete çıkan Gündeşlioğlu'nun Elmas'a ilk görüşte âşık olmasıyla başlayan maceraları hikâyenin esas konusudur. Geniş bir alana yayılma imkânı bulan iki hikâyenin hangi âşıkların repertuarında bulunduğu da yapılan araştırmalar sonucunda tespit edilebildiği kadarıyla şöyledir:

Gençlikte mi Kocalıkta mı hikâyesi ve benzer metinleri: *Âşık Abdurrahman Kılıç, Âşık Arslan Ali (Ali Soylu), Âşık Feymânî, Âşık Karayiğit Osman, Âşık Mehmet İper, Âşık Mustafa Köse.*

Gündeşlioğlu Mehmet ile Vezir Kızı Elmas hikâyesi ve benzer metinleri: *Âşık Ali İzzet Özkan, Âşık Emanetî, Âşık Hasan Yüzbaşıoğlu.*

2. Gündeşlioğlu Hikâyelerinin Versiyonları ve Yayılma Alanları

Yukarıda belirtildiği üzere başkahramanı Gündeşlioğlu olan iki hikâye vardır. Bu hikâyelerden ilkinin ana metni yazıyla sabitlenmediği için bilinmese de sözlü kültürde nesilden nesile aktarılmış, ana metinden hareketle âşıklar tarafından oluşturulan versiyonlar ise araştırmacılar tarafından derlenerek yazıya geçirilmiştir. "Gençlikte mi Kocalıkta mı?" hikâyesinin çıkış noktası her ne kadar Gündeşlioğlu'nun fakirliğe düştüğü

zaman söylediği sitem içeren şiiri olsa bile olay örgüsünü Anadolu'nun her yöresinde yaygın olarak anlatılan “Gençlikte mi Kocalıkta mı?” masalı oluşturmaktadır. Ana metnin halk hikâyesinden masala mı dönüştürüldüğü yoksa tam tersi mi olduğu konusu soru işareti olarak kalacaktır. Ş. Elçin, âşıkla ilgili yazısında Âşık Kerem'den örnek vererek Kerem'in “Kerem ile Aslı” hikâyesini başka masal ve hikâyelerden aldığı motiflere kendi şiirlerini eklemesiyle tasnif ettiğini, bu açıdan bakıldığında Âşık Gündeşlioğlu'nun da hikâyenin prototipini kendisinin oluşturmuş olabileceğini belirtmektedir. Elçin'in vurguladığı noktalardan biri de nasıl ki Genç Osman hikâyesi Kayıkçı Kul Mustafa'nın şiirinden çıktıysa Gündeşlioğlu'nun hikâyesinin de bu geleneğe bağlı olarak şiirden çıkmış olabileceğidir (1975, s. 6) ki birçok araştırmacı bu konuda hemfikirdir. Yani fakirliğe düşen Gündeşlioğlu, yazdığı şiirden hareketle bir hikâye tasnif etmiş olabileceği gibi bu şiirin sözlü kültür etkisiyle yayılarak diğer âşıklar tarafından masal varyantına uyarlanma ihtimali de oldukça kuvvetlidir.

Tespit edilebildiği kadarıyla “Gençlikte mi Kocalıkta mı?” hikâyesinin üç versiyonu bulunmaktadır. Bunlardan ilki R. Okuşluk Şenesen (2009) tarafından 1996 yılında Âşık Mehmet İper'den derlenendir. Motif zenginliği ve kurgu sağlamlığı bakımından en iyi metin ise Bekir İşlek (2012)'in Âşık Karayiğit Osman'dan derlediği metindir. Bu versiyonda hikâyeye Gündeşlioğlu'nun amca kızı olayların seyrine etki eden olumsuz bir tip olarak yerleştirilmiştir. Âşık Feymânî (2018) tarafından anlatılan versiyon ise “Önünde mi Sonunda mı?” başlığıyla diğerlerinden farklıdır. Feymânî tarafından bizzat yayımlanan bu metin de zengin süslemeleriyle dikkat çekmektedir.

Gündeşlioğlu'nun aşk maceralarının anlatıldığı ikinci hikâye ise ilk olarak 1942 yılında A. Kutsi Tecer tarafından *Ülkü* dergisinde tanıtılmış, hikâyenin geyik ile Âşık Gündeşlioğlu epizodu yayımlanmıştır. Tecer, epizodu Âşık Ali İzzet Özkan'dan derlediğini aktarmaktadır (1942, s. 4-6). Tecer'e geyik ile âşık epizodunu anlatan Âşık Ali İzzet'in henüz hikâyeyi tasnif etmeye devam ettiği, bitirdikten sonra P. N. Boratav'a yazılı olarak gönderdiği anlaşılmaktadır. Zira 1945'te hikâyenin tam metni yine Âşık Ali İzzet tarafından “Gündeşoğlu Mehmet ile Vezir Kızı Elmas” adıyla yayımlanmıştır. Boratav, ilk baskısı 1946'da yapılan *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği* eserinde bu hikâyeden sık sık bahsetmiş, 1978'de yayımlanan *The Tale and Epico-Novelistic Narrative*⁴ başlıklı yazısında hikâyenin tek versiyonun bulunduğunu ifade etmiştir. Metin, 1942 yılında Ali İzzet'in el yazısıyla yazıya geçirilerek Boratav'a teslim edilmiştir. Boratav, Ali İzzet'in hikâyeyi Şarkışla Ortaköy'de yaşayan Ali Kubadoğlu'ndan dinlediğini, o zaman 90 yaşında olan Kubadoğlu'nun 25 yıl kadar yaşadığı Adana'da bizzat Gündeşlioğlu'ndan bu hikâyeyi duyduğunu aktarmaktadır (2005, s. 52). Kaynak kişinin verdiği bilgilerin doğruluğu kesin olmamakla birlikte hikâyenin Sivas yöresine Adana'dan geldiği anlaşılmaktadır.

Aynı hikâyeyi yine Ali İzzet Özkan'dan derleyen araştırmacılardan biri de İlhan Başgöz'dür. Başgöz, *Türkülü Aşk Hikâyeleri* adlı çalışmasında hikâyenin versiyonunu 1956

⁴ Bu yazı, M. Mete Taşlıova tarafından Türkçeye çevrilerek 2005 yılında “Masal ve Destansı Anlatım” adıyla yayımlanmıştır.

yılında derlediğini belirterek özetini vermiştir (2012, s. 225)⁵. Bu versiyon, Ali İzzet'in yayımladığı hikâyenin aynısı olmakla birlikte olay örgüsünde küçük farklar bulunmaktadır. Bu da halk hikâyelerinin aynı âşık tarafından her icrasında bile yeni versiyonlar oluşturduğunu kanıtlamaktadır.

Boratav'ın "tek versiyonuna sahibiz" dediği hikâyenin yeni bir anlatması bu yazının konusunu oluşturmaktadır. Şarkışla'nın Saraç köyünden Âşık Yüzbaşoğlu (Hasan Yıldırım) tarafından köy odalarında ve düğünlerde icra edildiği bilinen hikâye daha sonra oğlu Âşık Emaneti (Servet Yıldırım) tarafından günümüze taşınmıştır. Yukarıda verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere iki hikâyenin birden fazla versiyonu bulunmaktadır. Bu hikâyeler daha çok Adana, Osmaniye, Kahramanmaraş ve Gaziantep gibi yörelerde halk tarafından iyi bilinen ve sohbet meclislerinde anlatılan anlatılar olmuştur. Teşekkül evresini Güney Anadolu'da tamamlayan hikâyelerin daha sonra bir vesileyle bölgeye giden Sivash âşıklar tarafından öğrenildiği, onlar tarafından Şarkışla'daki meclislerde anlatıldığı ve günümüze kadar ulaştığı söylenebilir. Kısacası hikâyelerin yayılma alanı Güney Anadolu illerinden Sivas'ın güneybatısına kadar genişlemiştir.

3. Âşık Gündeşlioğlu ve Gündeşlioğlu Hikâyelerinin Yer Aldığı Çalışmalar

Güney Anadolu âşıkları arasında şöhret sahibi olan Gündeşlioğlu hakkında akademik nitelikte müstakil bir kitap çalışması yapılmadığı görülmektedir. Bununla birlikte bir hikâyesi Ali İzzet Özkan tarafından tespit edilerek yayımlanmış, âşıklardan derlenen "Gençlikte mi Kocalıkta mı?" hikâyesine ise bazı tez ve kitap çalışmalarında yer verilmiştir. Yine bu hikâyenin bir versiyonunun masal varyantıyla mukayese edildiği bir makale çalışması ve yerel ölçekli dergilerde hacimsiz yazılar bulunmaktadır. Halk edebiyatı antolojilerinde ise birkaç şiiri verilen Gündeşlioğlu hakkındaki malumatlar oldukça yetersizdir. Tez çalışmalarına gelindiğinde tespit edilebildiği kadarıyla iki doktora, bir yüksek lisans ve bir de lisans tezinde Gündeşlioğlu'na rastlanmaktadır. Bahsi geçen iki doktora tezi de daha sonra kitaplaştırılmıştır. Âşık Gündeşlioğlu'nun izine rastlanan çalışmaların verilmesindeki amaç, hakkında hâlâ yeteri kadar inceleme yapılmayan bu âşıkla ilgili bir bibliyografya oluşturmak ve bundan sonra yapılması muhtemel çalışmalar için yol göstermektir.

3.1. Kitaplar

Gündeşlioğlu adına rastlanan ilk çalışma 1931-1939 yılları arasında 5 cilt yayımlanan *Cenupta Türkmen Oymakları*'dır. A. R. Yalman (1977), Güney Anadolu'da yerleşik Türkmenlerin folkloruna dair pek çok malzeme sunduğu çalışmasında yörenin önde gelen âşıklarının şiirlerine de yer vermiş, Gündeşlioğlu'nun da en meşhur şiirlerinden olan "Oluptur" redifli şiirinin bir versiyonunu paylaşmıştır. Muhtevasında doğrudan Gündeşlioğlu olan ilk kitap çalışması ise Ali İzzet Özkan'ın derleyip 1945'te yayımladığı *Gündeşlioğlu Mehmet ile Vezir Kızı Elmas Hikâyesi*'dir. Sivas'ın şöhretli âşıklarından Özkan, Güney Anadolu yöresinde yaşamış kişilerden dinlediği rivayeti yeniden kurgulayıp hikâye

⁵ İ. Başgöz'ün Ali İzzet Özkan'dan yaptığı derlemenin ses kaydı "Âşık Ali İzzet Özkan Gündeşlioğlu hikâyesi" adıyla Millî Kütüphane arşivinde yer almaktadır (Kayıt numarası: MUS 2011 DK 3835).

formatına getirerek yazıya geçirmiştir. Özkan'ın hikâyeyle ilgili meclislerde icrada bulunmadığı, çevresinden duyup söylediği hikâyeyi bir tür romancı edasıyla yazıya aktardığı söylenebilir. Âşık Gündeşlioğlu hakkında bilgi bulunabilecek kitaplardan biri de 1962'de F. Arsunar tarafından neşredilen *Gaziantep Folkloru* adlı eserdir. Eserde Gündeşlioğlu'nun Adana'da ölmeden evvel söylediği bir demesi ve "Gündeşlioğlu yaman hâlde den varım" ayaklı bir koşması verilmiştir.

Güney Anadolu'ya saha araştırması düzenleyerek yörenin halk hikâyeciliği geleneğini inceleyen W. Eberhard (2002) da eserinde Gündeşlioğlu'ndan bahsetmektedir. Arslan Ali namı Ali Soylu'yla görüşen araştırmacı, âşığın söylediği şiirin Gündeşlioğlu hikâyesinin teşekkülüne konu olan şiir olduğunu söylemektedir. Bir diğer çalışma ise M. Karaburç (2007)'a aittir. Karaburç, çalışmasında yöre âşıklarını sayarak Gündeşlioğlu'ndan bahsetmiş, daha sonra "Gençlikte mi Kocalıkta mı?" hikâyesinin özetini vererek âşığın 6 şiirini paylaşmıştır.

İ. Başgöz de Güney Anadolu halk hikâyeleriyle ilgilenen araştırmacıların başında gelmektedir. Araştırmacı, *Türkülü Aşk Hikâyeleri* adlı çalışmasında Ali İzzet Özkan'dan 1956 yılında derlediği Gündeşlioğlu hikâyesinin özetini yayımlamıştır. Yukarıda da belirtildiği üzere bu metin, Âşık Ali İzzet'in 1945'te yayımladığı *Gündeşoğlu Mehmet ile Vezir Kızı Elmas* adlı hikâyenin bir versiyonudur (2012, s. 225). Âşık Karayığit Osman'ın hikâye repertuarını paylaşan B. İşlek (2012) ise Çukurova folkloruyla ilgili değerli bilgiler ihtiva eden eserinde âşıktan derlediği "Gençlikte mi Kocalıkta mı?" hikâyesini aktarmıştır.

İlk olarak 1946'da basılan *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği* eserinde Ali İzzet Özkan'dan derlediği Gündeşlioğlu hikâyesine değinen P. N. Boratav (2014) da gerek halk hikâyelerinin özellikleriyle ilgili çıkarımlarında gerekse tür tasnifinde sık sık hikâyeye atıfta bulunmuştur. Repertuarında bulunan 20 halk hikâyesini bir araya getirerek yayımlayan Âşık Feymânî (2018) de Çukurova halk hikâyeciliğiyle ilgili değerli bir eser sunmuştur.

3.2. Antolojiler

Güney illerinin şöhretli âşıklarından Gündeşlioğlu'na muhtelif antolojilerde yer verilmişse bile hayatı hakkında yeterli bilgiye rastlanmamaktadır. İlk olarak S. N. Ergun, *Halk Edebiyatı Antolojisi*'nde Karacaoğlan geleneğine bağladığı âşığı 19. yüzyıla dâhil ederek 5 şiirini aktarmıştır (1938, s. 138-40). M. F. Köprülü de ilk baskısı 1940'ta yapılan *Türk Saz Şairleri*'nde âşığa yer vermiş, hakkında malumat vermediği Gündeşlioğlu'nun "Oluptur" redifli meşhur koşmasının bir benzer metnini paylaşmıştır (2004, s. 620).

Âşığın şiirlerini paylaşan bir diğer araştırmacı V. M. Kocatürk'tür. S. N. Ergun'un verdiği bilgileri ileri götürmeyen araştırmacı, Ergun'dan iktibasla âşığın 19. yüzyılda yaşadığını belirterek 2 şiirini paylaşmıştır (1963, s. 434). Antolojilerinde Gündeşlioğlu'na yer veren diğer araştırmacılar ise M. Cunbur (1968) ve A. Püsküllüoğlu (1975)'dur. Türk halk şairlerinin hayat hikâyelerini anlatıp şiirlerinden örnekler veren Cunbur, Gündeşlioğlu maddesinde âşığın şiirlerinden birkaç örnek aktarmaktadır. Örneklerden birinde sözlü gelenekten derlenmiş bir Gündeşlioğlu türküsüne de yer veren Cunbur, türkünün

Çukurova'nın Yumurtalık semtindeki Yumutlu oymağından derlendiğini belirtmektedir. Cunbur'a göre Gündeşlioğlu, eski Türk törelerine uygun yaşayan yiğit biridir. Türk töresince hareket ederek kahramanlığı ve ünü olmadığı için kız kardeşini Elbeylioğlu'na vermemiştir. Kısa yazıda ayrıca Gündeşlioğlu'nun kim olduğunun, nerede ve ne zaman yaşadığının bilinmediği ifade edilmektedir (1968, s. 412-14). Püsküllüoğlu'nun eserinde ise hayatı ve edebî yönü hakkında herhangi bir malumat verilmeyen Gündeşlioğlu'nun 4 şiiri yayımlanmıştır (1975, s. 440-43).

3.3. Makaleler ve Diğer Yazılar

1940'lardan itibaren halkevi ve yerel folklor dergilerinde Gündeşlioğlu hakkında hacimsiz derleme yazıları yayımlanmış, 1970'ten itibaren Ş. Elçin'le birlikte âşık hakkında ayrıntılı bilgiler aktarılmaya başlanmıştır. 1940 yılında Isparta Halkevi mecmuası *Ün*'de bir yazı kaleme alan A. R. Yalman (Yalgın), 1926'dan itibaren Yumutlu oymağının yaşadığı bölgede yürüttüğü ve bir kısmını Cenupta Türkmen Oymakları'nda yayımladığı saha araştırmaları hakkında bilgi vererek Gündeşlioğlu'nun zenginlikten fakirliğe düştüğü hadiseye atıfla hikâyenin türküsünden bahsetmektedir (1940, s. 1080). Yalman, yazının devamını sonraki sayılardan birinde yayımlamış, Ağcakoyunlu Türkmenlerinden derlediği "Ayağında da yemeni giymemiş çizme" adlı Gündeşlioğlu türküsünü paylaşmıştır (1941, s. 1136).

A. K. Tecer (1942) ise yukarıda bahsedildiği üzere Aşık Ali İzzet'ten derlediği hikâyenin "Geyik ile Aşık" epizodunu *Ülkü* dergisinde yayımlamıştır. A. Ü. Aloğlu da *Türk Folklor Araştırmaları* dergisindeki bir yazısıyla Gündeşlioğlu'nu anlatan araştırmacılar arasında biridir. Aloğlu, Adana'nın Bahçe ilçesinin Haruniye bucağına bağlı Gündeş köyünden bahsederek âşığın "Oluktur" redifli şiirinin öyküsünü anlatmaktadır (1968, s. 4682). Gündeşlioğlu hakkında önceden bilinmeyenleri aktaran ilk araştırmacı ise Ş. Elçin'dir. Elçin, 1970 yılında Fransızca olarak kaleme aldığı yazısında aşiret ve iskân şairlerine işaret ederek Gündeşlioğlu ve hikâyesinden bahsetmektedir. Âşığın baba, anne, eş ve çocuklarının adlarını veren araştırmacı bu bilgileri hangi kaynaktan elde ettiğini paylaşmamıştır (1970, s. 109-11). Bu yazı Türkçeye çevrilerek *Folklor Araştırmaları Kurumu Yıllığı* (1975)'nda, daha sonra da araştırmacının *Halk Edebiyatı Araştırmaları* (1988) adlı kitabında yayımlanmıştır.

1981 yılında *Erciyes* dergisinde bir yazı kaleme alan E. Kâmil ise Ali İzzet Özkan'ın hikâyesine atıfta bulunarak kervancı olarak tanıtılan Gündeşlioğlu'nun esasen aşiret reisi ve Türkmen ozanı olduğunu savunmaktadır. Araştırmacı, Gündeşlioğlu'nun fakirliğe düştüğü zaman söylediği şiirin bilhassa Avşarlar arasında çok iyi bilindiğini ifade ederek âşıkla ilgili çıkarımlarını belgelere değil şiirlerine dayandırmaktadır (1981, s. 14-17). Aynı dergide birkaç sayı sonra İ. Davutluoğlu tarafından da bir yazı yayımlanmıştır. Davutluoğlu, kısa yazısında aşiret reisi ve varlıklı Gündeşlioğlu'ndan bahsederek "Gençlikte mi Kocalıkta mı?" hikâyesini ayrıntıya girmeden özetlemiş, "Oluksun" redifli meşhur şiirinin bir benzer metnini paylaşmıştır (1982, s. 14). Yerel ölçekli folklor dergilerinde konuyla ilgili yazan araştırmacılar arasında biri de A. E. Bozyiğit'tir. *İçel Kültürü* dergisinin 5. ve 7. sayılarında Türkmen şairi Gündeşlioğlu'ndan bahseden Bozyiğit, onun

da Dadaloğlu, Karacaoğlu, Kozanoğlu, Deli Boran gibi Çukurova âşıklık geleneğini devam ettiren önemli bir isim olduğunu vurgulayarak Ş. Elçin'in verdiği bilgileri tekrarlamaktadır. Araştırmacı ayrıca Gündeşlioğlu hikâyesinin kaynağı olan şiirin Göçebe Oyunu adlı bir seyirlik oyunun da konusu olduğunu söylemekte, âşığın 9 şiirini vermektedir (1988, s. 17-21; 1989, s. 26-27).

A. H. Avcı, "Gündeşli Oymağı ve Gündeşlioğlu" başlıklı yazısında âşık hakkında değerlendirmede bulunan bir diğer araştırmacıdır. Avcı, âşığın deyişlerinden hareketle yaşadığı yöreyi belirtip Türkmen Yörükân taifesinden olduğunu söylemektedir. Yazının devamında Gündeşli oymağı hakkında bilgi veren araştırmacı, "Gençlikte mi Kocalıkta mı?" hikâyesinin konusu olan zenginlikten fakirliğe düşme hadisesini Osmanlı'nın 19. yüzyıldaki iskân politikalarına bağlamaktadır (2003, s. 280-92). O. Alay ise 2012 yılında Gündeşlioğlu hikâyesini "Evvel mi Gelsin Sonra mı?" masal varyantıyla mukayese ederek arketipsel bir çözümleme yapmıştır (2012, s. 58-66).

3.4. Tezler

Tespit edilebildiği kadarıyla konusu doğrudan Gündeşlioğlu olan bir tez çalışması bulunmamaktadır. İki doktora, bir yüksek lisans ve bir de lisans tezinde âşık ve onun etrafında teşekkül eden hikâyelere yer verilmiştir. B. Arı tarafından Adana âşıklık geleneğinin incelendiği 1998 tarihli doktora tezinde Âşık Gündeşlioğlu'nun hayatı hakkında bilgi verilerek şiirlerinin muhteva ve teknik özellikleri üzerinde durulmuştur. Bu çalışma daha sonra 2009 yılında kitap olarak da yayımlanmıştır. Benzer şekilde R. Okuşluk Şenesen de Adana halk hikâyeciliği geleneğini ayrıntılı şekilde ele aldığı çalışmasında Âşık Mehmet İper'den derlediği Gündeşlioğlu hikâyesini aktarmıştır. Bu çalışma da 2009 yılında kitaplaştırılmıştır.

Ö. Altuntaş'ın 2017 tarihli yüksek lisans tezinde ise yukarıda bahsi geçen B. İşlek'in Âşık Karayiğit Osman'dan derlediği hikâyeler üzerinde incelemede bulunulmuş, Gündeşlioğlu hikâyesiyle birlikte diğer hikâyeler muhteva ve şekil inceleme yöntemlerine uygun olarak ele alınmıştır. Son olarak F. Özdemir (2001) tarafından yapılan lisans bitirme çalışmasında Âşık Abdurrahman Kılıç'tan Kahramanmaraş'ta derlenen "Gündeşlioğlu Hikâyesi" yayımlanmıştır.

4. Gündeşlioğlu ile Vezir Kızı Elmas Hikâyesinin Âşık Emanetî Anlatması

Gündeşlioğlu ile Vezir Kızı Elmas hikâyesinin yeni versiyonu, Sivas'ın güçlü âşıklarından Âşık Emanetî tarafından tasnif edilmiştir. Emanetî, anlatmayı icra yoluyla değil yazılı olarak nakletmiştir. Uzun yıllardır bildiği hikâyeyi zihninde tekrar kurgulayan âşık, İstanbul Türkçesiyle yazıya aktarmıştır. Bundan dolayı canlı performanslarda görülen tekrar, duraklama, sözel doku, jest ve mimik, dinleyici gibi temel unsurların gözlemlenmesi mümkün olmamıştır. Kısacası âşık, hikâyenin bilinmeyen bu versiyonunun kaybolup gitmesini önlemek amacıyla böyle bir yol izlemiştir.

Asıl adı Servet Yıldırım olan Âşık Emanetî, 1955 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesine bağlı Saraç köyünde doğmuştur. Âşıklık geleneğini yaşatan bir ailede yetişen Emanetî, Âşık Yüzbaşıoğlu (diğer mahlası Mihmanî, Hasan Yıldırım) ve Âşık Yeter Ana (Yeter

Yıldırım)'ın çocuğudur. Eşi Âşık Şahinî (Hülya Yıldırım) da kendisi gibi gelenek içinde yetişen âşıklardan biridir. Emekli olduğu 2004 yılına kadar kamu kurumlarında çalışan Emanetî, 2010 yılında Şarkışla Ozanlar ve Şairler Derneğini kurarak sivil toplum faaliyetlerini resmileştirmiştir. Geleneğin üretken isimlerinden olan Emanetî, şiirlerinin bir bölümünü *Mademki Faniyiz Söz Baki Kalsın* (2012) adlı kitapta toplamış, 2017 yılında ise *Sivashlı Âşık Hasan Yüzbaşıoğlu (Mihmanî) ve Ailesindeki Diğer Âşıklar* adlı kitapla Sivas âşıklık geleneği içinde mühim yeri olan Yüzbaşıoğlu (Yıldırım) ailesini ve eserlerini tanıtmıştır. Hakkında birçok ilmi çalışma yapılan âşıkla ilgili son monografik çalışma A. Z. Erbaş tarafından *Âşık Emanetî-Hayatı Şiirlerinden Seçmeler* (2022) adıyla hazırlanmıştır.

Emanetî anlatmasıyla Ali İzzet Özkan anlatmasını mukayese etmeden önce hikâyenin özeti, şahıs kadrosu, epizotları ve motif yapısı üzerinde durulacaktır. Âşık Emanetî'nin babası Âşık Yüzbaşıoğlu'ndan sık sık duyduğu ve günümüze kadar hafızasında muhafaza ettiği Âşık Gündeşlioğlu ile Alageyik hikâyesinin özeti şu şekildedir:

1. Adana'nın bir köyünde Âşık Gündeşlioğlu adıyla anılan bir âşık yaşar. Evin tek çocuğudur. Küçük yaşlardan itibaren saz çalıp türküler söylemeye başlar, halk arasında ismi duyulur.
2. Gündeşlioğlu'nun askerlik çağı gelince askerliği İstanbul'a çıkar. Askere gittiğinde saz çalıp türkü söylediği duyulur ve komutanlara, askerlere eğlenceler düzenlemeye başlar. Bir gün yine yüksek rütbeli askerlerin, ileri gelen devlet adamlarının davet edildiği bir meclis tertip edilir. Âşık sahneye çıkar.
3. Davetliler arasında Osmanlı vezirlerinden Hurşit Ağa ve güzel kızı Elmas da vardır. Gündeşlioğlu sahnede çalıp söylerken vezirin kızı Elmas'a ilk görüşte âşık olur, gözünü ondan alamaz. Elmas da ona ilk görüşte âşık olur. Âşığın kızına baktığını fark eden Hurşit Ağa bağırarak onu uyarır ama yine de Elmas'a bakarak söylemeye devam eder.
4. Âşık sahneden indikten sonra Elmas gözleri yaş içinde onun peşinden koşar. Bunu gören Hurşit Ağa hemen askerlere emrederek Gündeşlioğlu'nun zindana atılmasını söyler. Âşık hapsedildikten sonra ikisi birbirini uzun süre göremeyip yanar tutuşurlar. Askerliği ve cezası biten Gündeşlioğlu hapisten çıkar.
5. Gündeşlioğlu'nun hapisten çıkarıldığını öğrenen vezir buna çok sinirlenerek askerlerine emir verip öldüresiye dövülmesini ve ıssız bir ormana atılmasını söyler. Akıllanmayan kızının da ıssız bir adaya götürülüp hapsedilmesini ister.
6. Yaralanan Gündeşlioğlu aylarca bitap biçimde yürüyerek köyüne varır. Köylüler ve annesi onun perişan hâlini görünce üzürlü ve ne olup bittiğini sorarlar. O da durumu anlatır. O askerdeyken babası ölmüştür. Bunu duyunca iyice üzülen Gündeşlioğlu'nun aklından sevdiği bir türlü çıkmaz.
7. Oğlunun hâlini görüp üzülen annesi onun İstanbul'a dönmesine razı değildir ama üzüntüden çöktüğünü görünce çaresiz sevgilisini bulmaya gitmesini söyler. Annesi

- ve köylüyle vedalaşan Gündeşlioğlu gece gündüz demeden yürümeye başlar, Toroslara kadar gider.
8. Dağlardan geçerken bir feryat duymaya başlar, ardından annesi geliyor zanneder ama ağlayıp feryat edenin bir alageyik olduğunu anlar. Gözlerinden kanlı yaşlar akan alageyik meleyip durur. Gündeşlioğlu onun derdini anlayamaz. Bir şiir söyleyerek geyiğe lisan vermesi için Allah'a dua eder. Duası kabul olur, alageyik konuşmaya başlar.
 9. Alageyiğin yavrusunu avcılar alıp götürmüştür. Gündeşlioğlu, alageyiğin hâinden evlat acısının ne olduğunu anlayıp ona yardım etmesi gerektiğini düşünür. Düşünür ama avcılarının nereye gittiklerini, nasıl gittiklerini bilmez. Geyik ona avcılarının atlı olduklarını, birkaç kişi gittiklerini söyler. Eğer yetişemezse yavrusunu akşam yemeği olarak yiyeceklerini anlatır.
 10. Avcıları nasıl bulacağını bilmeyen Gündeşlioğlu yine sazını alıp Allah'a yakarır, yollara düşer. Bunun üzerine karşısına elinde asa, sırtında aba, yüzü nurlu bir ak sakallı çıkar. Ona nereye gittiğini sorar ama Gündeşlioğlu cevap vermek istemez. Israr üzerine başından geçenleri anlatır. Ak sakallı, Gündeşlioğlu'nun sırtını sıvazlayıp ortadan kaybolur. Şaşırp kalan Gündeşlioğlu bir de bakar ki karşısında bir küheylan at. Gaipten bir ses ata binmesini, gözlerini kapayıp açmasını söyler. Denileni yapan Gündeşlioğlu, birden avcılarının yemek yediği yere ulaşır. Alageyiğin yavrusu da orada bağlı durmaktadır.
 11. Avcılar, Gündeşlioğlu'nu yemeğe davet ederler ama alageyiğe sözü olduğunu, derdini sazıyla sözüyle onlara anlatacağını söyler. Âşığın duygu sömürüsü yaptığını düşünen avcılar, yavru geyiği vermek istemezler. Evde ailelerinin yemek beklediğini anlatırlar. Daha sonra dört yüz altın verirse yavruyu ona vereceklerini söylerler. Kesesine bakan Gündeşlioğlu üç altını olduğunu görünce onu teklif eder ama avcılar alay ederek kabul etmezler.
 12. Avcılar yola koyulurlar. Gündeşlioğlu da yine sazını eline alarak Allah'a yakarır. Daha sonra çeşmeden su içip elini yüzünü yıkamak ister. Bakar ki çeşmeden su yerine altın dökülüyor. Hemen avcılara yetişip altınları verir. Buna sevinen avcılar, yavruyu ona teslim ederler. O da alıp annesine götürmek üzere yola çıkar.
 13. Birkaç gün alageyiği arayan Gündeşlioğlu tanınmaz hâdedir, saçları beyazlamıştır. En sonunda onu bulur, yavrusunu getirdiğini söyler ama alageyik başta onu tanımaz. Âşık sazıyla birkaç şey söylese de ona güvenemez. Hem Gündeşlioğlu hem de yavru geyik, alageyikle söyleşirler. En sonunda Gündeşlioğlu; "İmam Hüseyin aşkına gel, yavrunu vereyim" deyince alageyik dayanamaz ve yanına gider.
 14. Alageyik, yavrusunu emzirip besler. Âşık Gündeşlioğlu da alageyiğin sütünden nasiplenip karnını doyurur. Gündeşlioğlu yoluna gidip sevgilisini arayacakken alageyik üzülüp onu bırakmak istemez. O sırada Allah'tan bir nida gelir. Alageyiğe yürümesi gereken yolu gösterip Gündeşlioğlu'nun da onu takip etmesini söyler.

Âşığın sevgilisi o yolun sonundadır. Buna sevinen alageyik yola koyulur. Gündeşlioğlu da bir bildiği vardır diyerek peşine düşer.

15. Biraz sonra deniz kenarına varırlar. Alageyik ona denizdeki bir adayı işaret ederek sevdiğinin orada olduğunu ima eder. Âşık bakar ki adanın orada bir çadır var, hemen ağaçtan bir sal yapıp adaya doğru gider. Adaya vardığında Elmas'a seslenir ama o da ağlamaktan kör olmuştur, sevdiğini tanıyamaz. Âşık hemen sazını eline alıp söylemeye başlar. Elmas o zaman onu tanır, o da onunla deyişir. Birbirine sarılan âşıklar ağlaşırlar, gözyaşları sel olur. Gündeşlioğlu'nun gözyaşları Elmas'a şifa olur ve mucize eseri gözleri açılır.
16. Birlikte yola çıkarak Gündeşlioğlu'nun köyüne varırlar. Herkesle hasret giderirler. Evlenip yuva kurarlar; iki oğulları, iki de kızları olur. Mutlu mesut yaşarlar.

4.1. Şahıs Kadrosu

Gündeşlioğlu ile Alageyik hikâyesinin şahıs kadrosu da diğer halk hikâyeleri gibi başkahramanlar, olumlu/yardımcı tipler, olumsuz tipler ve olağanüstülük gösteren tipler olarak şekillenmiştir. Hikâyenin kadrosu şu şekildedir:

4.1.1. Başkahramanlar

Âşık Gündeşlioğlu: Gündeşlioğlu, İstanbul'a askerliği çıkan bir âşıktır. Çalıp söylemede mahir, çevresini eğlendiren biridir. Askerdeki eğlencede ilk görüşte aşka tutulur ve sevgilisine kavuşmak için maceraya atılır.

Vezir Kızı Elmas: Elmas ise Osmanlı veziri Hurşit Ağa'nın kızıdır. Gündeşlioğlu'na âşık olunca babası tarafından cezalandırılarak bir adaya hapsedilir. Her ne kadar başkahramanlardan biriye de hikâyenin bu versiyonunda fazla yer almaz.

4.1.2. Olumsuz tipler

Osmanlı Veziri Hurşit Ağa: Hikâyenin olumsuz tipi Osmanlı veziri olduğu belirtilen Hurşit Ağa'dır. İki âşığın kavuşmasını engelleyen vezir, Gündeşlioğlu'nu zindana attırıp kızını adaya gönderir.

Avcılar: Alageyiğin yavrusunu avlayıp götüreren avcılar da olumsuz tipler olarak zikredilebilir. Gündeşlioğlu istedikleri altını verince yavru geyiği ona teslim etmek zorunda kalırlar.

4.1.3. Yardımcı tipler

Gündeşlioğlu'nun Annesi: Zindandan çıkan Gündeşlioğlu, köyüne döndüğünde hikâyeye annesi dâhil olur. Adı verilmeyen anne, her ne kadar oğlunun üzülmelerini istemese de sevgilisine kavuşması için gitmesine izin verir.

4.1.4. Olağanüstülük Gösteren Tipler

Hikâyede yer alan olağanüstü tipler aynı zamanda başkahramana yardımcı olan tipler kategorisine de girmektedir. İnsanla iletişim kuran, gaipten ses duyabilen ve yol gösterici

olan alageyik, Gündeşlioğlu avcıları ararken ortaya çıkan ak sakallı ve sihirli uçan at olağanüstü özelliklerinin yanı sıra Gündeşlioğlu'na da yardımcı olurlar.

Alageyik ve yavrusu: Alageyik, Emanetî anlatmasının merkezinde yer alan tiplerden biridir. Gündeşlioğlu dua edince insan dilini konuşmaya başlar. Yavrusunu avcılara kaptırır ve geri getirmesi için Gündeşlioğlu'ndan yardım ister. Alageyik de daha sonra yardımcı tipe dönüşür ve gaipten gelen bir sesle Gündeşlioğlu'nu Elmas'ın bulunduğu adaya götürür.

Ak sakallı derviş: Ak sakallı, Gündeşlioğlu'nun avcıları bulmasına yardım eder. Elinde asa, sırtında aba bulunan yüzü nurlu bir tiptir. Aşığın sırtını sıvazlayınca bir küheylan at gelmesine vesile olur ve ortadan kaybolur. Birçok hikâyedeki yardımcı kahraman tipini yansıtır.

Küheylan at: Yardımcı ve olağanüstü tip olarak bir de küheylan at bulunmaktadır ki göz açıp kapayınca kadar uçan at motifi de pek çok anlatıda yer almaktadır. Ak sakallı ihtiyarın sırtını sıvazlamasıyla küheylan ata kavuşan Gündeşlioğlu, göz açıp kapayana kadar avcılarının olduğu yere gelir.

4.2. Epizot ve Motifler

Hikâye; *gurbete çıkma, ilk görüşte âşık olma, tutsak edilme, tutsaklıktan kurtulup yurda dönüş, maceraya atılma, görevleri yerine getirme, sevgiliye kavuşma* ve *yurda dönüş* epizotlarından oluşmakla birlikte şu motiflerle bezenmiştir:

Ak sakallı derviş: Alageyiğin yavrusunu avcılardan kurtarmak için yola düşen Gündeşlioğlu, yaya olduğu için avcılara nasıl yetişeceğini ve onları nerede bulacağını bilemez. Allah'a dua eder. Bunun ardından karşısına elinde asa, sırtında aba, yüzü nurlu, ak sakallı bir derviş çıkar. Gündeşlioğlu'nun sırtını sıvazlayan ak sakallı birden ortadan kaybolur. Gündeşlioğlu karşısında küheylan at görür. Bu motif, Stith Thompson'un motif indeksinde H1233.3.2 (Derviş yardım eder) ve N825 (Yardımcı yaşlı adam) numaralarına dâhil edilebilir (Thompson'dan akt. Alptekin, 2013, s. 295-364).

At: Ak sakallı dervişin Gündeşlioğlu'nun sırtını sıvazlamasının ardından karşısına aniden bir küheylan at çıkar. Bu at göz açıp kapayınca kadar istenilen yere gitme özelliğine sahiptir. Bu motif ise hem yardımcı hayvan hem de olağanüstülük özellikleriyle yine Thompson'un indeksinde yer alan B184.1.6 (Sihirli atla uçma) ve B300-B349 (Yardımcı hayvanlar / Genel) kategorilerine dâhil edilebilir.

Avcı: Gündeşlioğlu'nun Toros Dağları'nda karşılaştığı alageyiğin yavrusunu avcılar yakalayıp götürmüştür. Avcıları küheylan at sayesinde yakalayan Gündeşlioğlu, onlardan yavru geyiği vermelerini ister ama söz geçiremez. Ancak altın karşılığında yavruyu ellerinden alabilir. Avcılık da *Motif İndeks*'te geçen motiflerden biridir: P414 (Avcılık).

Cezalandırma: Gündeşlioğlu ve Elmas, Hurşit Ağa tarafından hapis ve adaya sürgünle cezalandırılır. *Motif İndeks*'teki Q431 (Sürgüne göndererek cezalandırma), Q433 (Hapsederek cezalandırma), R41.3 (Zindana hapsetme) hikâyedeki cezalandırma motifini karşılamaktadır.

Dinî inanışlar: *Motif İndeks*'te V300 koduyla yer alan dinî inanışlar motifine alageyik ile Gündeşlioğlu atışmalarında rastlanır. Gündeşlioğlu, yavrusunu avcılardan kurtarıp getirdiğinde kendisini tanıyamayan alageyiğe manzum şekilde “İmam Hüseyin aşkına” der. Alageyik bu ifadeyi duyduğu zaman ona güvenebileceğini anlar. Bu motifin hikâyeye anlatıcı tarafından yerleştirildiği anlaşılmaktadır.

Dua: Gündeşlioğlu ne zaman başı sıkışsa sazını eline alıp Allah'a yakarır, dua eder. Karşısına çıkan alageyiğin dilini anlamak için dua eder, geyik dile gelir. Alageyiğin yavrusunu avcılardan nasıl alacağını düşünürken yine dua eder, karşısına bu kez ak sakallı bir derviş çıkar. Avcılara yetişen Gündeşlioğlu bu defa da avcıların istediği altını verebilmek için dua eder. Sonrasında su içtiği çeşmeden altın akmaya başlar. Dua motifi, *Motif İndeks*'te V50 koduyla yer almaktadır.

Düğün merasimi: *Motif İndeks*'te T135 (Düğün merasimi) numarasıyla geçen düğün, hikâyenin sonunda yer alır fakat ayrıntı verilmez. Masal formuna uygun bir şekilde bitirilen hikâyede Gündeşlioğlu ile Elmas'ın düğün yaptıkları, iki oğulları iki de kızları olduğu bilgisi verilir.

Gaipten ses duyma: Ak sakallı dervişin sırtını sıvazlamasıyla karşısına küheylan at çıkan Gündeşlioğlu'na gaipten bir ses ata binmesini, gözlerini kapayıp açmasını söyler. Hikâyenin sonunda yavrusuna kavuşan alageyik, sevgilisini aramak için tekrar yola çıkmak isteyen Gündeşlioğlu'nun gitmesine üzülür ama ona yardımcı olmak da ister. Bu isteği karşılıksız kalmaz ve Allah'tan alageyiğe bir nida gelir. Onu bir yola yönlendirip Gündeşlioğlu'nun da ardından gitmesini söyler. Böylelikle Gündeşlioğlu, gaipten ses sayesinde Elmas'ın bulunduğu adaya ulaşır.

Geyik: Gündeşlioğlu, yurduna döndükten sonra tekrar İstanbul'a giderek Elmas'ı görmek ister. Yola çıkıp Toros Dağları'na geldiğinde bir alageyik sesi duyar. Aşığın duasıyla geyik konuşmaya başlar. Bundan sonra maceraya atılan Gündeşlioğlu, avcıların elinden yavru geyiği alarak annesine getirir. Yavrusunu emziren alageyik, Gündeşlioğlu'na da sütünden verip karnını doyurur. Geyik, hikâyede aynı zamanda yol gösterici özelliğiyle de dikkat çekmektedir. Alageyiğin yavrusunu teslim eden Gündeşlioğlu tekrar yola çıkmak istediğinde alageyiğe gaipten gelen bir sesin yönlendirmesiyle onun ardına düşer. Gözlerinde ışık olan alageyiği takip ederek Elmas'ın tutsak olduğu adaya yakın bir deniz kıyısına ulaşır. Bu motif, *Motif İndeks*'te B443.l. Yardımcı geyik (erkek geyik, dişi geyik) (Thompson, 1955, C. 1, s. 435) numarasıyla kayıtlıdır. Bilindiği üzere geyik, Türk halk anlatılarında sık rastlanan bir motiftir. Türk mitolojisinde kutsal kabul edilen geyik; zarar verildiğinde felakete sebep olan, saygı gösterildiğinde ise bereket getiren bir hayvandır.⁶ Ayrıca kutsal kabul edilmesi onun bilge yol gösterici statüsüne yükselmesine de neden olmuştur. Altaylardan Anadolu'ya kadar uzanan geniş Türk coğrafyasında bahsi geçen yönleriyle dikkat çeken geyik, bu nedenle destan, efsane, masal ve halk hikâyesi gibi anlatı türlerinde de özelliklerini korumuştur. İnceleme konusu olan metnin teşekkül ettiği Güney Anadolu coğrafyası dikkate alındığında avcılar tarafından zarar verilen alageyiğin

⁶ Kutsal geyik motifleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Ögel, 2014, s. 619-34).

felaket getirmesiyle ilgili efsanenin de izlerini görmek mümkündür. Zira Emaneti anlatmasında, Gündeşlioğlu'nun geyik yavrusunu avcılarının elinden kurtarması, inanışa göre hem bir felaketin önüne geçilmesini sağlamış hem de kutsal kabul edilen geyiğin gaipten ses vasıtasıyla onu mükâfatlandırmasına neden olmuştur. Kısacası Gündeşlioğlu, mitik bilinçaltıyla kutsal geyiğe gereken saygıyı göstererek onun yol göstericiliğiyle sevgilisine kavuşmuştur. Konuyla ilgili bir diğer husus ise anlatı türlerinin iç içe geçmişliğiyle ilgilidir. Mitolojik hususiyet gösteren geyik motifi, Anadolu masal ve efsanelerinde sık rastlanmasının yanı sıra incelenen halk hikâyesinde de kendisine yer bulmuş, halk anlatılarının çok katmanlı yapısına önemli bir örnek teşkil etmiştir.

Gurbete gidiş ve dönüş: Askerlik için gurbete çıkan Gündeşlioğlu, yaşadığı olaylardan dolayı hapse girip çıktığı zaman köyüne döner. Sevgilisini görmek için tekrar gurbete çıkar ve ona kavuşup tekrar köyüne dönüş yapar. *Motif İndeks*'te L111.1 (Gurbete gidiş ve dönüş) numarasıyla kayıtlıdır.

İlk görüşte âşık olma: Asker eğlencesinde sahneye çıkan Gündeşlioğlu ve onu izleyen Elmas birbirlerini görür görmez âşık olurlar. Bu motif, *Motif İndeks*'te T15 (İlk görüşte âşık olma) numarasıyla kayıtlıdır.

İsteğin şiirle ifade edilmesi: *Motif İndeks*'te H148 (İsteğin şiirle ifade edilmesi) numarasıyla kayıtlı olan bu motife hikâyede sık sık rastlanmaktadır. Kahramanlar isteklerini manzum şekilde belirtirler.

Kerametler: Avcıları bulamayan Gündeşlioğlu'na bir ak sakallı yardım eder. Sırtını sıvazlayıp küheylan bir atın gelmesini sağlar ve böylelikle keramet sergilemiş olur. Keramet motifi de *Motif İndeks*'te geçmektedir: M300 (Kerametler).

Kılık değiştirme: Ayrıntılı şekilde verilmese de zindandan çıkan Gündeşlioğlu'nun Elmas'ı görebilmek için sarayına kılık değiştirerek girmeye çalıştığı ama başaramadığı görülmektedir. Thompson kataloğundaki K1810 (Hile ile kıyafet değiştirme) numarasına dâhil edilebilir.

Kör olma ve gözlerin aniden açılması: Babası Hurşit Ağa tarafından adaya hapsedilen Elmas'ın gözleri ağlamaktan kör olmuştur. Alageyiğin yol göstericiliği sayesinde adaya ulaşan Gündeşlioğlu, sevgilisine kavuşunca karşılıklı ağlamaya başlarlar. Bunun neticesinde Elmas'ın gözleri Gündeşlioğlu'nun gözyaşlarıyla mucizevi şekilde açılır.

Sevgililerin karşılaşmaları: Alageyik sayesinde adada tutsak olan Elmas'ı bulan Gündeşlioğlu, adaya geçerek sevgilisine kavuşur ve karşılıklı atışarak konuşurlar. Bu motif de *Motif İndeks*'te T30 (Sevgililerin karşılaşmaları) numarasıyla kayıtlıdır.

Şiirle tanıma: Alageyik, yavrusunu avcılardan kurtarıp getiren Gündeşlioğlu'nu şiir söylediği zaman tanır. Bu motif de Thompson kataloğunda H12.3 (Şiirle tanıma) numarasıyla kayıtlıdır.

Vazifenin tayini ve ortaya konması: Yavrusunu avcılara kaptıran alageyiğin derdine çareyi Gündeşlioğlu bulmak ister ve avcılarının peşine düşerek yavruyu annesine getirmeyi

başarır. Bu motifler, Stith Thompson'un motif kataloğunda H900-H949 (Vazifenin tayin edilmesi) ve H950-H999 (Vazifenin yerine getirilmesi) numaralarıyla kayıtlıdır.

Zalim Baba: Gündeşlioğlu ile Elmas arasındaki aşka engel olan ve onları cezalandıran Hurşit Ağa, *Motif İndeks*'teki S11 (Zalim baba) motifini karşılamaktadır.

4.3. Ali İzzet Özkan Anlatması ile Emanetî Anlatmasının Mukayesesi

Emanetî anlatması (EA), Ali İzzet Özkan anlatmasına (AİÖA) göre hacimsizdir. Bazı epizotların çıkarıldığı bazılarının ise değiştirildiği görülmektedir. Şiirlerden yalnızca bir dörtlüğün aynı kaldığı, birkaç dizenin de yine aynı olduğu anlaşılmaktadır. Buradan hareketle hikâyenin aynı kaynaktan çıktığı fakat âşıkların kendi şiir kabiliyetleriyle manzum kısımları genel itibarıyla yeniden düzenledikleri söylenebilir. Âşık Hasan Yüzbaşıoğlu sık sık Adana'ya seyahat eden gezgin bir âşıktır. Hikâyeyi Adana ziyaretlerinden birinde öğrenmiş olma ihtimali yüksektir. Zira Çukurova'nın önde gelen âşıklarından Feymânî'nin de manevi usta saydığı Hasan Yüzbaşıoğlu'nun sohbet meclislerinde Gündeşlioğlu hakkında malumat toplaması ihtimallerden biridir. D. Kaya (2001)'nin bir yazısında belirttiği üzere Âşık Hasan Yüzbaşıoğlu'nun Ali İzzet Özkan ve Âşık Hasan Tural (Devranî) ile birlikte köy köy gezerek zakirlik ve dedelik yaptığı, cem törenlerine katıldığı bilinmektedir. Anlatmanın diğer versiyonunun musannifi Ali İzzet Özkan'la yakınlığından dolayı ondan öğrenmiş olması da bir diğer ihtimaldir.

İki anlatma arasında birçok farklılık vardır. EA'da Gündeşlioğlu'nun babası hakkında bilgi verilmezken AİÖA'da babası Adanalı bir bezirgandır. AİÖA'da adı Mehmet olarak verilen başkahramanın babası İstanbul'da eşkiyalar tarafından öldürülür, kendisi de bağışlanır. Veli adındaki bir kahveci onu evlatlık alır ve büyütür. EA'da ise Gündeşlioğlu'nun gerçek adı verilmemektedir. Başlangıç epizodunda doğrudan askere giden bir âşık kimliğiyle tanıtılır. İlk görüşte âşık olma bölümü de iki versiyon arasında farklıdır. AİÖA'da bir ihtiyar hem Gündeşlioğlu'nun hem de Elmas'ın rüyasına girerek iki âşığı birbirlerine gösterir. EA'da, askerde vatani görevini yerine getiren Âşık Gündeşlioğlu, Osmanlı veziri Hurşit Ağa ve kızı Elmas'ın da katıldığı bir eğlencede sahneye çıkar. İki âşık burada birbirlerini görür görmez âşık olurlar. Versiyonlar arası farklılardan biri de EA'da Hurşit Ağa'nın birbirlerini seven iki âşığı cezalandırması, AİÖA'da ise yalnızca "Ulu Vezir" adıyla geçen babasının evlenmelerine izin vermesidir.

AİÖA'da Gündeşlioğlu ile Elmas evlendikten sonra Elmas'ın sandık içinde kaynanasının evine gönderilmesi motifi varken EA'da sandık motifine rastlanmaz. Hurşit Ağa tarafından hapisle cezalandırılan Gündeşlioğlu, hapisten çıkınca evine döner ve annesinin izniyle tekrar Elmas'ı görmek için İstanbul'a gitmek üzere yola çıkar. AİÖA'da sandık içindeki Elmas'ı görüp göz koyan hamamcı ve Keloğlan gibi olumsuz tipler vardır. EA'da Elmas'ın hamamcı ve Keloğlan gibi olumsuz tiplerden kaçışını anlatan epizodlara rastlanmaz. Gündeşlioğlu, annesinden izin alıp İstanbul'a giderken Toros Dağları'ndan geçer ve alageyikle karşılaşır. EA'da ağır basan epizot da bu kısımdır. Alageyik ile Gündeşlioğlu arasında geçenler, atışmalar ve alageyiğin yol göstericiliği anlatmanın asıl kısmıdır. Yavrusunu avcılardan kurtaran Gündeşlioğlu'na yardımcı olmak isteyen

alageyik, ak sakallının da yardımıyla Elmas'ın tutsak olduğu adanın yerini bulup âşıkların kavuşmasına vesile olur.

Geyikle âşığın atışması epizodu AİÖA'da da vardır. Ulu vezir kızı Elmas, hamamcı ve Keloğlan'dan kurtulduktan sonra 40 eşkıyanın eline düşer ama onlardan da kurtulur. 40 eşkıyanın 40 karısıyla birlikte Acem diyarına gider. Acem şahı, yurduna çadır kuranların kim olduğunu sorduğunda Elmas kılık değiştirerek kendisini Türk padişahının oğlu olarak tanıtır. Acem şahı bunun üzerine onu başvezir tayin eder ve kısa bir süre sonra ölünce Elmas onun yerine şah olur. EA'da bu kısımların hiçbiri bulunmaz. Eşini sandıkla annesinin yanına gönderen Gündeşoğlu Mehmet, geldiğinde hamamcının iftirasına inanarak Elmas'ı yaralar. Daha sonra da kaçıp Acem diyarına kadar giden Elmas'ın peşine düşer. Yolda bir mağarada konaklarken bir geyikle karşılaşır. EA ile ortak epizot sayılabilecek kısım burasıdır. EA'da geyiğin yol göstericiliği açık şekilde görülürken AİÖA'da geyik, yavrusunu avcılardan kurtaran Mehmet'e sadece dua eder. Mehmet bu maceradan sonra Acem diyarına ulaşır ve şah olarak bildiği karısıyla karşılaşır. Kısacası EA, AİÖA'dan motif zenginliği ve epizotlar bakımından daha zayıf ve sadedir. Anlatının yorumlanması ve epizot ekleyip çıkarma, hafızanın etkisi ve şiirlerin anlatıcının sanatına uygun olarak yeniden yazılması gibi hususlar, versiyonlar arasında ciddi farklar oluşmasına neden olmuştur.

İki versiyon arasındaki dikkat çeken farklardan biri de anlatıcının inanç dünyasının hikâyeye doğrudan etki etmesidir. Alevî-Bektaşî zümreye mensup Emanetî de babasından öğrendiği bu anlatmada inanç dünyasını yansıtmaktadır. Bu husus, Kars civarında halk hikâyeciliği üzerine alan araştırmaları yapan P. N. Boratav'ın da dikkatini çekmiştir. Araştırmacı konuyla ilgili şunları söylemektedir: “Sosyal şartlar içinde kavmî şartlar ve mezhebî akideler de mühim bir yer tutar. [...] Şii ve Aleviler, hikâyelerinde mezhebî hususiyetlerini muhakkak izhar ediyorlar. Sünni hikâyeciler ise bu bakımdan tarafsızdırlar.” (2014, s. 69-70). Hikâyenin bir kısmında avcılardan yavru geyiği kurtaran ve sıkıntılı süreçlerden geçtiği için saçları ağarıp tanınmaz hâle gelen Gündeşlioğlu, alageyiği ikna edebilmek için Hz. Hüseyin'in adını zikretmektedir. Hz. Hüseyin'in adını duyan alageyik, yavrusunu getiren kişinin Gündeşlioğlu olduğuna ve güvenebileceğine kanaat getirmiştir. Gündeşlioğlu, alageyiğe şöyle seslenir:

Alageyik ben n'edeyim
Yârsiz dünyayı n'ideyim
İmam Hüseyin aşkına
Al şu yavrunu gideyim

Gece gündüz can çekildi
Saç döküldü bel büküldü
Ben Âşık Gündeşlioğlu
Olanca ömrüm söküldü

Devamında anlatıcının “Alageyik, âşığın sözlerinden ‘İmam Hüseyin aşkına, gel yavrunu vereyim’ demesine dayanamaz; ‘İmam Hüseyin’e kurban olurum’, deyip Âşık

Gündeşlioğlu'na..." şeklindeki ifadeleriyle İmam Hüseyin'i vurgulaması anlatıcının inanç dünyasının anlatıya ne kadar etki ettiğini gösteren önemli bir örnek sayılabilir.

Sonuç

Türk halk hikâyeciliği geleneğinde göçler -bilhassa mevsimlik göçler-, âşık seferleri ve diğer istisnai hususlar, tür özelliği gösteren pek çok anlatmanın yeni versiyonlarının teşekkülüne zemin hazırlamıştır. Hikâyeci âşıklar, muhtelif vesilelerle öğrendikleri hikâyeleri kendi muhayyilelerinde yeniden şekillendirerek ana metine benzer metinler oluşturmuşlardır. Bu süreçte âşığın hayal gücü, istidadı ve diğer hikâyelerden öğrendiği epizot ve motifler, yeni versiyonun meydana gelmesinde etkili unsurlar olmuştur. Geniş bir coğrafyaya yayılmamakla birlikte Güney Anadolu halk hikâyeciliği geleneğinde önemli yeri olan Gündeşlioğlu hikâyeleri de benzer bir süreçten geçmiştir.

Halk hikâyelerinin bir alt türü olan serküştüye mühim bir örnek teşkil eden Gündeşlioğlu hikâyeleri, aşiret/iskân şairi Gündeşlioğlu etrafında teşekkül etmiş; Adana, Kahramanmaraş ve Gaziantep başta olmak üzere Sivas yöresine kadar yayılmıştır. Ali İzzet Özkan'ın Güney Anadolu yöresi âşıklarından öğrendiği tahmin edilen Gündeşlioğlu ve Vezir Kızı Elmas hikâyesi, Emlek yöresi âşıklarından Hasan Yüzbaşıoğlu tarafından epizot ve motif değişiklikleriyle (ekleme-çıkarma vd.) yeni bir anlatıya dönüşmüş, Âşık Yüzbaşıoğlu'nun oğlu Âşık Emanetî tarafından bir sonraki nesle taşınmıştır.

Hakkında birçok çalışma yapılan Gündeşlioğlu ve hikâyesiyle ilgili bilgilerin kesin belgelere dayanmadığı, daha çok yöreden derlenen rivayetler üzerinden birtakım çıkarımlar yapıldığı anlaşılmaktadır. Her ne kadar tarihî vesikalarda Gündeş oymağı ve yerleştiği bölgeler hakkında malumata rastlansa da Türk halk edebiyatı açısından mühim sayılan Gündeşlioğlu'yla ilgili kesin bir bilgi yoktur. Gündeşlioğlu gerçekten yaşamış mıdır yoksa hayalî bir kahraman mıdır, başından geçen hadiseler hikâyelere konu olmuş mudur, bu konuda yapılacak yeni çalışmalarla gün yüzüne çıkması muhtemeldir. Bu çalışmada, âşık ve hikâyeleriyle ilgili yapılmış çalışmalar bir araya getirilerek nitelikleri üzerinde durulmuş, bibliyografik açıdan yol gösterici malzemelere işaret edilmiştir. İncelenen çalışmalardan hareketle yaşadığı varsayılan âşığın hangi yüzyıla dâhil edilmesi gerektiği ise bir diğer sorundur. Daha çok 19. yüzyıl âşığı olduğu söylenen Gündeşlioğlu'nu 18. yüzyıla dâhil eden çalışmalar da mevcuttur.

Gündeşlioğlu adı çevresinde meydana gelmiş iki hikâye tespit edilmiş, bu hikâyelerin versiyonlarına da değinilerek âşık hakkında yapılacak müstakil çalışmalara yön verilmesi amaçlanmıştır. Zira iki hikâyeye ilgili de herhangi bir mukayeseli inceleme yapılmadığı, versiyonlarının bir araya getirilmediği, hangi halk hikâyelerinden etkilenecek metin oluşturulduğu hakkında sorgulamanın yapılmadığı görülmektedir. Sivas yöresi âşıklarından Emanetî'den alınan versiyon, bundan sonraki çalışmalara malzeme olabilecek niteliktedir. Hikâyeye kurgusunda, Ali İzzet Özkan anlatmasındaki bir epizoda ağırlık verildiği, nesir kısımlarındaki değişiklikler az olsa da nazım kısımlarının büyük oranda değiştirildiği, hikâyeyi kurgulayan âşığın inanç dünyasının metne etki ettiği anlaşılmaktadır. Bu da her anlatının kaç anlatıcı tarafından icra ediliyorsa o kadar

metninin olduğuna işaret eden değerli bir örnek sayılabilir. Netice itibarıyla nesilden nesile aktarılan halk anlatıları, günümüze yaklaştıkça epizot ve motif zenginliği bakımından zayıflamakta, hacim olarak küçülmekte ve geleneğin canlı olarak yaşatıldığı zamanlardan uzaklaşmaktadır. Âşıkların hafızalarında bulunan hikâyeleri icra edecek kültür ortamından uzak kalmaları ise artık icradan çok yazılı olarak muhafaza etme yoluna gittiklerini göstermektedir.

Kaynaklar

- Alay, Okan (2012). Evvel mi gelsin sonra mı? masalı ile Gündeşlioğlu halk hikâyesinin arketipsel tahlili. *Millî Folklor*, 96, 58-66.
- Aloğlu, A. Ümit (1968). Gündeşlioğlu türküsü. *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, 11 (224), 4682.
- Alptekin, Ali Berat (2013). *Halk hikâyelerinin motif yapısı*. Akçağ Yayınları.
- Altuntaş, Özgenur (2017). Bekir İşlek'in Âşık Karayiğit Osman'dan derlediği (Balbörek, Ahmet Bey ve Güheri, Ali Paşa, Âşık Garip, Deli Boran, Gündeşlioğlu) hikâyeler üzerinde bir inceleme [Tez No.462342] [Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>
- Arı, Bülent (2009). *Adana'da geçmişten bugüne âşıklık geleneği (Karacaoğlan-1966)*. Altın Koza Yayınları.
- Arsunar, Ferruh (1962). *Gaziantep folkloru*. Millî Eğitim Basımevi.
- Âşık Feymânî (2018). *Çukurova'da anlatılan âşık hikâyeleri*. Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Avcı, A. Haydar (2003). Gündeşli oymağı ve Gündeşlioğlu. Avcı, A. Haydar (Ed.), *Halkbilimi araştırmaları* (2. Kitap, s. 280-292). E Yayınları.
- Başgöz, İlhan (2012). *Türkülü aşk hikâyeleri - bir gösterim olarak*. Pan Yayıncılık.
- Boratav, Pertev Naili (2005). Masal ve destansı anlatım. (Taşlıova, Mete Çev.). *Erdem Dergisi*, 15 (42), 31-58.
- Boratav, Pertev Naili (2014). *Halk hikâyeleri ve halk hikâyeciliği*. Tarih Vakfı Yayınları.
- Bozyiğit, A. Esat (1988). Gündeşlioğlu. *İçel Kültürü*, 5, 17-21.
- Bozyiğit, A. Esat (1989). Gündeşlioğlu II. *İçel Kültürü*, 7, 26-27.
- Cunbur, Müjgân (1968). *Başakların sesi Türk halk şairleri ve hayatları*. Poyraz Reklam Yayınları.
- Çetin, İsmet (2020). *Türk halk hikâyeciliği - Türkiye sahası*. Nobel Yayıncılık.
- Davutluoğlu, İbrahim (1982). Gündeşlioğlu hikâyesi. *Erciyes Dergisi*, 48, 14.
- Eberhard, Wolfram (2002). *Güneydoğu Anadolu'dan âşık hikâyeleri*. (Kocaoğlan van der Hoeven, Müfide Çev.). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Elçin, Şükrü (1970). Gündeşlioğlu, poete populaire et son recit. *Cultura Turcica*, V-VII-1968-1970, 109-111.
- Elçin, Şükrü (1975). Aşiret şairi Gündeşlioğlu ve onun hikâyesi. *Folklor Araştırmaları Kurumu Yılığ 1975*. Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları.

- Elçin, Şükrü (1991). *Anadolu köy orta oyunları*. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Elçin, Şükrü (1988). *Halk edebiyatı araştırmaları I*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Erbaş, Ahmet Zahit (2022). *Âşık Emanetî-hayatı şiirlerinden seçmeler*. Sivas Belediyesi Kültür Yayınları.
- Ergun, Sadettin Nüzhet (1938). *Halk edebiyatı antolojisi*. Devlet Basımevi.
- İşlek, Bekir (2012). *Çukurova folkloru (için) seksen kapıya doksan değnek çalmak - Âşık Karayığit Osman'ın hikâye repertuarı*. Çatı Kitapları.
- Kâmil, Erkan (1981). Halk edebiyatımızda Gündeşlioğlu. *Erciyes Dergisi*, 42, 14-17.
- Karaburç, Mehmet (2007). *Osmaniye merkez ilçede âşıklık geleneği*. Osmaniye Folklor Araştırma Derneği Kültür Yayını.
- Kaya, Doğan (2001). Bir âşık ailesi: Âşık Yüzbaşıoğlu ve ailesindeki diğer âşıklar. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 28, 69-84.
- Kocatürk, Vasfi Mahir (1963). *Saz şiiri antolojisi*. Ayyıldız Matbaası.
- Köprülü, M. Fuad (2004). *Türk saz şairleri*. Akçağ Yayınları.
- Okuşluk Şenesen, Refiye (2009). *Adana halk hikâyeleri ve halk hikâyeciliği geleneği*. Altın Koza Yayınları.
- Ögel, Bahaeddin (2014). *Türk mitolojisi*. Cilt 1. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özarlan, Metin (2019). *Ferhat ile Şirin mukayeseli bir araştırma*. Ötüken Neşriyat.
- Özdemir, Fikret (2001). *Abdurrahman Kılıç'ın anlattığı hikâyeler*. [Yayımlanmamış Lisans Tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- Özkan, Ali İzzet (Der.) (1945). *Gündeşoğlu Mehmet ile vezir kızı Elmas hikâyesi*. Ankara Basımevi.
- Püsküllüoğlu, Ali (1975). *Türk halk şiiri antolojisi*. Bilgi Yayınları.
- Sarı, Arif (2018). Dulkadirli Türkmenlerinin yurtları hakkında. *Türkbilig Dergisi*, 35, 29-40.
- Tecer, Ahmet Kutsi (1942). Geyik ile âşık. *Ülkü Dergisi*, 2 (13), 4-6.
- Thompson, Stith (1955). *Motif-index of folk-literature*. V. 1. Indiana University Press.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Yayın. *Derleme sözlüğü*. Erişim tarihi: Temmuz 10, 2023, <https://sozluk.gov.tr>
- Uçakcı, İsmail (2020). *Oğuz boyları-aşiret oymak cemaatler (şecere kitabı)*. Bilgeoğuz Yayınları.

Yalgın (Yalman), Rıza (1940). Çukurova'dan Isparta'ya -güney yurt halk şairleri. *Ün Isparta Halkevi Mecmuası*, 7 (78-79), 1079-1081.

Yalgın (Yalman), Rıza (1941). Çukurova'dan Isparta'ya 2 -güney yurt halk şairleri Gündeşlioğlu II. *Ün Isparta Halkevi Mecmuası*, 7 (82-83), 1136-1139.

Yalman, Ali Rıza (1977). *Cenupta Türkmen oymakları I*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ek: Âşık Gündeşlioğlu ve Alageyik Hikâyesi

Merhaba güzel canlar. Merhaba güzel dostlar. Sizlere önce kendimi tanıttım. Asıl adım Servet Yıldırım. Mahlasım ise Ozan Emaneti olarak bilinen bir halk ozanıyım. 16 yaşımdan beri âşıklık geleneğine sevdalı biri olarak yıllarca sazımla sözümle halk kültürümüze katkı sunmanın ve bu geleneği gelecek kuşaklara aktarmanın çabası içindeyim.

Asıl konumuza gelecek olursak ozanlık, âşıklık tarihçesi asırlar önce yaşamış olan Gılgamış ve Dede Korkut Hikâyeleri'yle başlar denilmektedir. O günden bu güne nice âşıklar, ozanlar gelmiş geçmiş. Onlardan bazılarının şansları yaver gitmiş ve eserleri gün yüzüne çıkartılmış. Türkü olmuş, deyiş olmuş, mâni olmuş ve o günlerden bu günlere insanların dilinde, sazının telinde söylenegelmiş. Bazı âşıkların eserleri ve yaşantıları hikâyeleştirilmiş, destanlaştırılmış. Onlar halk arasında ayrı bir anlam ve önem kazanmış. İşte o hikâyelerden biri olan Âşık Gündeşlioğlu ve Alageyik hikâyesini sizlere anlatmak istiyorum.

Ben bu hikâyeyi babam ve üstadım olan rahmetli Âşık Hasan Yüzbaşoğlu (Mihmanî)'ndan yaklaşık 55 yıl önce öğrendim. Ben o yıllarda ilkokul öğrencisiyken okulumuzda 23 Nisan Bayramı nedeniyle düzenlenen müsamereler için yöremizin âşıkları, ozanları davet edilir, öğrencilere ve tüm köy halkına sazlı sözlü halk türküleri, halk hikâyeleri eşliğinde dinleti ve eğlenceler düzenlenirdi. İşte o günlerden birinde, köyümüzün âşığı olarak rahmetli babam Âşık Hasan Yüzbaşoğlu okulumuzda yapılan bayram eğlencesi etkinliğine halk ozanı olarak konuk olmuştu. İşte o günkü bayram eğlencesi etkinliğinde, öğrencilere ve tüm köy halkına sazlı sözlü Âşık Gündeşlioğlu ve Alageyik hikâyesini anlatmıştı. O gün tüm dinleyiciler, hikâyeden ve hikâyeli türküden çok etkilenmişti. Tabii ki ben de çok etkilenmiştim. İşte o tarihten sonra bu Âşık Gündeşlioğlu ve Alageyik hikâyesini babam Âşık Hasan Yüzbaşoğlu'ndan birkaç defa dinleyerek iyice öğrendim ve ben de halk ozanlığı yolunda ilerlerken aynı babamın yaptığı gibi bu geleneği, o günden bugüne halk arasında sazlı sözlü birçok ortamlarda anlattım ve anlatmaya devam ediyorum.

Âşık Gündeşlioğlu ve Alageyik hikâyesi şöyle başlar:

Evvvel zaman içinde, kalbur saman içinde. Develer tellal iken pireler berber iken, ben anamın beşliğini tıngır mıngır salları iken. Bir varmış, bir yokmuş. Güzel Anadolu'muzun güzel illerinden biri olan Adana yöremizin bir köyünde Âşık Gündeşlioğlu namıyla anılan biri yaşarmış. Âşık, anasının babasının bir tek evladıymış. Fakirliğin, yoksulluğun hüküm sürdüğü o yıllarda yaşarken küçük yaşta saz çalıp türküler söyler, garip gönlünü eğlermiş. Zamanla halk arasında ismi, şanı duyulmuş. Düğünlerde, bayramlarda, toplantılarda saz çalıp türküler söyleyerek halk arasında sevilen sayılan biri hâline gelmiş. O yıllarda Âşık Gündeşlioğlu'nun askerlik çağı gelince de askerlik kurası İstanbul ilimize çıkmış. Âşık Gündeşlioğlu, İstanbul'a gidip orada askerlik yaparken saz çalıp türkü söylediği arkadaşları arasında duyulmuş ve zaman zaman askerlere ve komutanlarına saz çalıp, türküler söyleyip onları eğlendirirmiş. O günlerden bir gün, yüksek askerî komutanlar

askerlere moral olsun diye sazlı sözlü, eğlenceli bir konser düzenlemişler. Bu konsere yüksek rütbeli komutanlar, tüm erler ve İstanbul'un ileri gelen devlet adamları davet edilmiş. Bu davetliler arasında Osmanlı vezirlerinden Hurşit Ağa ve onun güzel kızı Elmas Hatun da varmış ve onlar salonun ön sıralarında yerini almışlar.

Konser başlayınca önce Âşık Gündeşlioğlu sahneye çıkmış. Seyircileri selamladıktan sonra ön sırada oturan seyirciler arasında güzel Elmas Hatun'u görür ve birbirlerine bakakalırlar. Âşık Gündeşlioğlu, o an güzel Elmas'ın güzelliğine, zarafetine âşık olmuş. Bir türlü ondan gözünü ayıramaz olmuş. Güzel Elmas da Âşık Gündeşlioğlu'nun heybetli duruşuna, kaşına, gözüne âşık olmuş. O da ondan gözünü alamaz durumda iken kızın babası Osmanlı Veziri Hurşit Ağa, bu durumun farkına varır ve Âşık Gündeşlioğlu'na kızarak bağırır: "Âşık, kendine gel! Sazını çal, türkünü söyle. Sağa sola bakma!", der. Âşık Gündeşlioğlu kendine gelir ve seyircileri bir daha selamladıktan sonra başlar saz çalıp türkü söylemeye. Yine gözünü güzel Elmas'tan ayırmadan ona hitaben şöyle seslenir:

Ne deyim de ne söyleyim
Gözüm bir güzelde kaldı
İsmin cismin ne bileyim
Aklımı başımdan aldı

Çok görmeyin ağlar beyler
Aşk gönüle ferman eyler
Âşığım mâşuğum gördüm
Belki kader böyle söyler

Gündeşlioğlu'yum durun
Perişan hâlimi görün
Size daha saz çalamam
İster asın ister vurun

diyen Âşık Gündeşlioğlu, sazını sözünü kısa bitirir ve sahneden inip giderken güzel Elmas gözleri yaş içinde bağıra bağıra Âşık Gündeşlioğlu'nun peşine koşar. Güzel Elmas'ın babası, Osmanlı Veziri Hurşit Ağa, askerlere emir verir: "Yakalayın şu âşığı! Hemen götürüp atın zindana", der. Askerler, Âşık Gündeşlioğlu'nu yakalar ve götürüp zindana atarlar. O zindanda iken güzel Elmas'ın babası Osmanlı Veziri Hurşit Ağa, kızı güzel Elmas'ı da cezalandırır. Onu da ev hapsine mahkûm eder. Aradan günler, aylar geçer. Âşıklar birbirlerini göremez, içten içe yanar tutuşurlar. Güzel Elmas duramaz, birilerine yalvarıp yakarır. Canından can, malından mal vermek ister ama bir türlü Âşık Gündeşlioğlu'na bir mektup, bir haber salamaz. Sevdiğinden de bir haber alamaz. Yine aradan bir hayli zaman geçer. Âşık Gündeşlioğlu'nun askerliği ve cezası biter, hapis olduğu zindandan çıkar.

Âşık Gündeşlioğlu, memleketine gitmeden son bir kez güzel Elmas'ı görmek ister ve sorar soruşturur, güzel Elmas'ın adresini bulur. O adrese varır, bakar ki orada ne görsün? Güzel Elmas'ın evinin etrafında askerler nöbet tutmaktadır. Âşık Gündeşlioğlu, güzel Elmas'ın

evine girip onu görmek için türlü planlar yapar. Çeşitli kılık kıyafetlere bürünür ama başaramaz. Bir gün yine bir gece vakti güzel Elmas'ı görmek için son bir hamle yapar. Askerlerin zaafından yararlanıp evin bahçesine atlar. Evin penceresinden girmek isterken bunu fark eden askerler Gündeşlioğlu'nu yakalayıp Osmanlı Veziri Hurşit Ağa'nın karşısına çıkarırlar.

Osmanlı Veziri Hurşit Ağa, bu duruma çok kızar ve askerlere emir verir: "Bu âşığı götürün, kafasını gözünü kırın ve bir ıssız ormana atın. Orada kurda kuşa yem olsun", der. Askerler, Âşık Gündeşlioğlu'nu alıp götürürler, bir iyice döverler. Kolunu bacağına kırar, sonra ıssız bir ormana atarlar.

Osmanlı Veziri Hurşit Ağa, kendi kızı güzel Elmas'a da kızıp der ki; "Sen bu âşığa hâlâ âşık mısın? Akıllanmadın mı? Ondan sana yâr olmaz! Sen ona haber gönderdin, o da seni görmeye geldi, değil mi?", deyip ona da bir ceza verir. Askerlere der ki; "Bu kızımı alıp ıssız bir adaya götürün, orada bir çadır kurun ve yeterli yiyecek içecek verip oraya hapsedin. Ben isteyinceye kadar orada cezasını çeksin", der. Askerler, güzel Elmas'ı da bir ıssız adaya götürüp oraya hapsederler. Güzel Elmas orada cezasını çekerken Âşık Gündeşlioğlu yara bere içinde günlerce aylarca aç susuz, gece gündüz demeden gide gide köyüne varır.

Âşık Gündeşlioğlu'nu gören tüm köylü halkı çok sevdikleri, saydıkları âşığı yara bere içinde görünce şaşırıp kalırlar. Çok üzülerək anasına ve yakınlarına haber verirler. Anası gelip oğlu Âşık Gündeşlioğlu'nu yara bere içinde görünce feryat eder, ağlar sızlar, çok üzülür. Âşık Gündeşlioğlu'nu alıp evine götürürler. Tüm köylüleri başına birikir; "Anlat oğul, seni kimler bu hâle getirdi? Nedir bu senin derdin, bize anlat", derler. Anlatır Âşık Gündeşlioğlu başına gelenleri. Dert bir değil ki! Âşık Gündeşlioğlu askerde iken babası ölmüştür. Anası yalnız ve çaresiz kalmıştır. Bir yandan sevdiğinin derdi bir yandan babasının ölümü bir yandan anasının yalnızlığı bir yandan da fakirlik, yoksulluk Âşık Gündeşlioğlu'nu derinden etkilemiş. Aradan günler, aylar geçmiş ama Âşık Gündeşlioğlu bir türlü sevdiği güzel Elmas'ı unutamıyormuş. Onun hasretinden, onun sevdasından uyku tüneğini⁷ yitirmiş. Yemeden içmeden kesilmiş. Günden güne eriyip deli divane olmuş. Anası ve tüm köy halkı bu duruma çok üzülmüyor ama ellerinden bir şey gelmiyormuş. Bir gün Âşık Gündeşlioğlu sazını eline alır, anasına derdini şöyle dile getirir:

Gel benim güzel anam
Sana mı yâre mi yanam
İzin ver ki yâre gidem
Yaralıdır dertli sinem

Ben bu yükü taşıyamam
Sevda benim boşayamam
Kurban olam dertli anam
Ben o yârsız yaşayamam

⁷ Tünek: Geceleyecek, yatacak yer (Türk Dil Kurumu, t.y.).

Gündeşlioğlu neylesin
Ben yaralı sen öylesin
Güzel Elmas beni bekler
Bu can daha ne söylesin

Anasının iki gözü iki çeşme ağlar, feryat eder. Evladı Âşık Gündeşlioğlu için şöyle düşünmektedir: “Oğlum sevdasının peşine İstanbul’a giderse o zalim vezir Hurşit Ağa yine kötülük yapar. Oğlumun kolunu bacağını kırdırır, belki de öldürür. Bir daha oğlumun ölüsünden, dirisinden haber alamam”, diye oğlu Âşık Gündeşlioğlu’nu izin verip göndermek istemez ama bir yandan da oğlunun sevdasına, feryadına bakar, üzülür. Gözünün önünde eriyip gitmesine yüreği dayanamaz. Nihayet bir gün, oğlu Âşık Gündeşlioğlu’na der ki; “Hadi git oğul, git, öyle böyle senden bana fayda yok! Bari Allah yüzüne baksın da sevdiğine kavuştursun”, der. Oğluna helallik verir ve Âşık Gündeşlioğlu azığını, sazını alır; anasıyla ve tüm köylü halkıyla vedalaşır, hemen sevdiğine kavuşmak umuduyla yollara düşer. O zamanlarda eşeği, atı, arabası olmadığından yaya olarak, gece gündüz yürüyerek dağ demeden taş demeden yürüdükçe yürür, günler sonra Toros Dağları’na ulaşır.

Âşık Gündeşlioğlu, Toros Dağları’ndan geçerken bir ses duyar. Bu ses öyle bir sestir ki yürekleri sızlatan, kulakları sağır eden acı acı feryat sesidir. Âşık Gündeşlioğlu şaşırır kalır. Hemen aklına anasından ayrılırken anasının ağıdı, feryadı gelir aklına. Kendi kendine der ki; “Acaba benim anam benim ardıma düşüp beni mi takip etti? Beni mi arar ki?”, diye sesin geldiği tarafa doğru koşar gider. Bakar ki ne görsün!? Bir alageyik, o dağdan bu dağa, bu dağdan o dağa, meleyi meleyi feryat içinde koşar durur. Âşık Gündeşlioğlu geyiğe doğru koşarak geyiğin derdinin ne olduğunu anlamak ister. Alageyik, Âşık Gündeşlioğlu’nu görünce koşarak gelir, karşısına durur. Gözlerinden kanlı yaşları akan, terin suyun içinde kalmış alageyik, sanki Âşık Gündeşlioğlu’na bir şey söyler, anlatır gibi meleyip durur. Sonra yine koşar, o dağdan bu dağa tekrar gelir, âşığın karşısında durur. Yine meler meler, âşıktan yardım istemesine feryat içindedir. Âşık Gündeşlioğlu geyiğin derdinden, dilinden bir şey anlamaz. Alır sazını eline, yalvarır, Allah’ına şöyle seslenir:

Kurban olam Tanrı’m sana
İçim acır yana yana
Şu geyiğe bir lisan ver
Belki derdin söyler bana

Şu dağları aşam dedim
Yârime kavuşam dedim
Yâreli bir geyik gördüm
Derdini paylaşam dedim

Gündeşlioğlu’yum ben de
Kulluk ettim her bir günde

Geyik meler feryat eder
Derde derman çare sende

Âşık Gündeşlioğlu sazını, sözünü bitirir. Bir de bakar ki ne görsün? Yaratan yüce Allah âşığın dileğini kabul etmiş. Alageyiğe kendi lisanından bir lisan vermiş. Meleyi meleyi dağları inleten alageyik dillenmiş. “Yavrum nerede? Yavrumu benden aldılar, yavrumu bana getir”, diye âşığa seslenivermiş. Âşık Gündeşlioğlu almış sazını eline, başlamış alageyiğin derdini sormaya:

Alageyik ne melersin
Dağı taşları delersin
Ben yârimi arıyorum
Söyle sen kimi ararsın

Meleyişin âh u zârdır
Senin de mi derdin yârdır
Ben âşığım alageyik
Söyle senin neyin vardır

Alageyik dile gelir, Âşık Gündeşlioğlu'na şöyle cevap verir:

Melerim Âşık melerim
Dağı taşları delerim
Üç günlük bir yavrum vardı
Avcular tuttu neyerim

Yaşlı gözüm seni gördü
Varlığın bir ümit verdi
Sen de bir insanoğlusun
Seni Allah mı gönderdi

Âşık Gündeşlioğlu, alageyiğin yavrusunu avcılarının tuttuğunu öğrenir. “Eyvah!”, der. Kendi anası aklına gelir. “Benim anam benim ardımdan nasıl feryat etti. Nasıl gözyaşları döktü. Demek ki evlat acısı her ana için böyledir. Benim bu geyiğe yardım etmem lazım. Zaten yüce Allah’tan bir dilek diledim. Allah’ım dileğimi kabul etti. Alageyiğe bir lisan verdi. Alageyik benim ile dertleşti. Onun yavrusunu bulup ona teslim etmek boynumun borcu olsun”, der ve tekrar alageyiğe şöyle seslenir:

Meliyorsun alageyik
Yavrun için boynun eğik
Ben derdimi dert sanırdım
Senin derdin benden büyük

Hak’tan bize nida geldi
Âh u zârın bağrım deldi

Sana yardım edeceğim
Söyle bana kaç gün oldu

Alageyik dile gelir, Âşık Gündeşlioğlu'na şöyle cevap verir:

Ne gün doğdu ne gün aştı
Sıcaktan sabrımız taşı
Öğlen vakti su içerken
Yavrum o tuzığa düştü

Çırpınır dururum böyle
Ne edersen çabuk eyle
Ben yavrusuz can neyleyim
Git avcuya böyle söyle

Âşık Gündeşlioğlu anlar ki alageyik kendisinden yardım istemekte. “Avcılar yavrusunu bugün öğlen saatinde almışlar”, der ve hemen gidip avcılar bulmak ister ama nasıl bulacağını ve nasıl yardım edeceğini bilemez. Alageyiğin yavrusunu avcılar kapmış, avcılar ne tarafa gitti, onları nasıl bulacak, bir fikri yok. Alır sazını ele, alageyiğe şöyle seslenir:

Geyik yavrun tatlı mıydı
Zayıf mıydı etli miydi
Avcılar ne yöne gitti
Yaya mıydı atlı mıydı

Hesap etmem üçü beşi
Akıttın gözümde yaşı
Yavrunu arar bulurum
Söyle avcılar kaç kişi

Alageyik dile gelir, Âşık Gündeşlioğlu'na şöyle cevap verir:

Âşık yavrum çok tatlıydı
Ne zayıftı ne etliydi
Ne tarafa gitti bilmem
Avcılar hep atlı idi

Sen bir insanoğluyun
Söz namustur bağluyun
Âşık senden söz beklerim
Hakk'a ayan doğruysun

Âşık Gündeşlioğlu, avcılarının birkaç kişi ve atlı olduklarını anlar ama ne tarafa gittiklerini öğrenemez. Âşık kendi yaya, avcılar atlı, üstelik ne tarafa gittiklerini bilmiyor. Çaresizce alır eline sazını, alageyiğe şöyle seslenir:

Gece gündüz yol alırım
Avcıyı arar bulurum
Alageyik söz veriyom
Yavrunu alır gelirim

Ben Âşık Gündeşlioğlu
Başım gönlüm Hakk'a bağlı
Sen yavru ben yâr ararım
Gamlıyız bağrımız dağlı

Âşık Gündeşlioğlu, alageyiğe böyle seslendi, söz de verdi ama bilmediği bir şey vardı. Alageyik ona şöyle seslenir, der ki:

Yavrum şimdi figandadır
Benim gönlüm gümandadır
Gün batmadan yetiş Âşık
Yavrum akşam kazandadır

Memem doldu sızılıyor
Yavrum orda üzülüyor
Kurbanım ben Âşık sana
Tez git zaman azalıyor

Âşık Gündeşlioğlu; “Eyvah”, der. “Ben bunu hiç düşünmemiştim. Akşam vakti çok yakın. Belki avcılar akşam yemeğinde yavruyu pişirip yerler. Hemen zaman kaybetmeden gitmem lazım”, der ve alageyikle vedalaşır, hemen yola koyulur.

Âşık Gündeşlioğlu o dağdan bu dağa, bu dağdan o dağa kan ter içinde durmadan koşarak avcılarını arar durur ama ne yazık ki avcılarının izine rastlayamaz. Akşam olmak üzeredir. Âşık Gündeşlioğlu, alageyiğe bir söz verdi, o sözünü nasıl yerine getirecek? Üstelik alageyik demişti ki “Akşam olursa avcılar yavrumu akşam yemeği için kazana kor pişirirler”. Ama Âşık Gündeşlioğlu ne yapsın? Bütün çabasını göstermiş, avcılarını bulamamıştı. Öyle böyle düşünürken son çare diye oturur bir taşın üstüne ve alır sazını eline. Allah'ına yalvarırcasına ağıt eder, şöyle seslenir:

Söyle yüce Tanrı'm söyle
Kader mi kısmet mi böyle
Ben geyiğe bir söz verdim
Hikmetinle yardım eyle

Arayıp durdum olmadı
Ahdım yerini bulmadı
Allah'im ben çaresizim
Dizimde derman kalmadı

Gündeşlioğlu'yum koptum
Her nefeste Hakk'a taptım
Alageyik yavru bekler
Ben kendi derdim unuttum

Âşık Gündeşlioğlu sözünü bitirir, kalkar yine yollara düşer. Birkaç adım atar, bir de ne görsün!? Karşısında elinde asa, sırtında aba, yüzü nurlu, ak sakallı bir derviş geliyor. Ak sakallı derviş, Âşık Gündeşlioğlu'nun yanına gelir, selam verdikten sonra “Dur bakalım Âşık, nereden gelir nere gidersin”, der. Âşık Gündeşlioğlu, ak sakallı dervişin selamını aldıktan sonra der ki; “Yolcu yolunda gerek. Derdime derman, yarama mehem olmazsın, bırak yoluma gideyim”, der. Ak sakallı derviş der ki; “Dur bakalım Âşık! Her işte bir hayır vardır, sen bana derdin anlat, gerisi Allah'a ayandır”, der. Âşık Gündeşlioğlu anlatır başından geçenleri ak sakallı dervişe. O anda ak sakallı derviş, Âşık Gündeşlioğlu'nun sırtını sıvazlar ve ortadan kaybolur. Âşık Gündeşlioğlu şaşırır kalır. Bakar sağa sola, ak sakallı derviş ortalıkta yok. O anda bir de ne görsün!? Bir küheylan at belirir oracıkta. Âşık Gündeşlioğlu, gene olan bitene şaşırır kalır. O anda bir ses duyulur içten içe gaipten: “Hadi bre Âşık, hadi bin o küheylan ata. O küheylan at seni istediğin yere götürecektir”, diye. Âşık Gündeşlioğlu hemen biner küheylan ata ve yine bir ses duyulur içten içe gaipten: “Hadi bre Âşık, hadi gözlerini bir an kapat ve gözlerini tekrar aç”, diye. Âşık Gündeşlioğlu hemen gözlerini kapatır ve tekrar açar. Bir de ne görsün!? Üzerine bindiği küheylan at kaybolmuş ortalıktan. Âşık Gündeşlioğlu yine şaşırır kalır. Sağına soluna bakarken bir de ne görsün!? Biraz ileride birkaç avcı çeşme başında yemek yiyorlar. Hemen diz çöker, şükreder Allah'ına. Kalkıp koşar avcılara doğru, varır oraya bakar ki alageyiğin yavrusu ayakları kıl iple bağlı, yara bere içinde oracıkta meleyip durmaktadır.

Âşık Gündeşlioğlu avcılara selam verir, avcılar âşığın selamını alırlar ve derler ki; “Sen bir âşığa benziyorsun, sırtında sazın var. Kan ter içindesin. Hayrola, nereden gelir nere gidersin? Karnın aç ise gel, bizimle yemek ye”, derler. Âşık Gündeşlioğlu der ki; “Sağ olun, ben uzaktan geliyorum. Âşığım, yorgunum, açım ama bir alageyiğe söz verdim. Sözümü yerine getirmediğiniz yemeğinizi yersen bana haram olur, zıkkım olur”, der ve “Müsaade ederseniz size sazımla sözümle derdimi anlatayım”, der. Avcılar da “Hadi bakalım, derdin ne ise anlat bakalım”, derler. Âşık Gündeşlioğlu alır sazını eline, avcılara şöyle seslenir:

Bir alageyik meliyor
Sesi dağları deliyor
Yavrusunu siz aldınız
Nasıl yüzünüz gülüyor

Gördüm yavru kan içinde
Feryat eder can içinde
Sizde merhamet yok mudur
Kol kırılmış yen içinde

Âşık Gündeşlioğlu'yum
Siz gibi Hakk'ın kuluyum
Alageyik yavru bekler
Söz verdim sözde duruyum

Avcılar âşığın sözlerine şaşırır kalırlar. Kendi aralarında derler ki; “Bu âşık bize duygu sömürsü yapıyor, bizi kandırıp bu yavruyu elimizden alıp alageyiğe götürmeden kendi pişirip yiyecek herhâlde”, deyip içlerinden biri Âşık Gündeşlioğlu'na şöyle cevap veriyor:

Bizler at biner tavlarız
Kement atar av avlarız
Her kısmeti Allah verir
Avcıyız başka neyleriz

Söyle Âşık doğrusunu
Fark ederdik eğrisini
Biz dört kişi sen bir kişi
Vermek geyik yavrusunu

Âşık Gündeşlioğlu da avcıya şöyle cevap verir:

Bahtınız kara mı ak mı
Kısmetiniz helal hak mı
Yavru daha üç günlüktür
Allah'tan korkunuz yok mu

Âşık doğru söyler atmaz
Helaline haram katmaz
Yavru sizin elinizde
Vermezseniz gücüm yetmez

Avcı da Âşık Gündeşlioğlu'na şöyle cevap verir:

Ok kuşanıp atmaz idik
Kement atıp tutmaz idik
Allah'tan bir mâni olsa
Avcılığı yapmaz idik

Bizim de ev barkımız var
Döndürecek çarkımız var
Çoluk çocuk kısmet bekler
Boş gidersek korkumuz var

Âşık Gündeşlioğlu avcının dediğini bir yerde haklı bulur. “Elbette onların da evi barkı, çoluğu çocuğu var. Tabii ki kısmet herkesin hakkı ama küçük bir alageyik yavrusu nasıl hak kani bir kısmet olur? Kaç kişiyi doyurur, yazık günah değil mi”, diyerek şöyle düşünür içten içe: “Bu avcılarda Allah korkusu, vicdan, merhamet yok”. İyilikle, yalvarmayla bu

yavruyu bunların elinden alamayacağını anlar Âşık Gündeşlioğlu. Başka bir yol denemeye karar verir ve alır sazını eline, şöyle seslenir avcılara:

Gece gündüz yatmaz mısın
Canı cana katmaz mısın
Ben yavruyu alacağım
Para ile satmaz mısın

Can isteyin can vereyim
Kan isteyin kan vereyim
Yavru küçük kansız cansız
Pahasını ben vereyim

Avcı da Âşık Gündeşlioğlu'na şöyle cevap verir:

Canın kanın senin olsun
Günahı boynunda kalsın
Gel seninle anlaşalım
Hak varsa yerin bulsun

Gece gündüz yatan çoktur
Canı cana katan Hak'tır
Yavru dört yüz altın eder
Eksiğine satan yoktur

Âşık Gündeşlioğlu avcıların yavru için dört yüz altın istediğini anlayınca şaşırır kalır. Hemen kesesine davranır, bakar ki kesesinde üç altın vardır. Avcılara der ki; “Bakın, kesemde üç altınım var, başka altınım yok. Bunu size vereyim, siz de bana yavruyu verin”, der. Avcılar hep birlikte gülerler. Derler ki; “Biz dört kişiyiz, üç altın bizim dişimizin koyucuna⁸ yetmez. Sen bizimle alay mı ediyorsun Âşık”, derler. Âşık Gündeşlioğlu avcılara yalvarır yakarır, der ki; “Size sazımı, ceketimi, gömleğimi vereyim; yavruyu bana verin”, der. Avcılar bu teklifi de kabul etmezler, hemen derler ki; “Hadi kalkalım, gidelim. Akşam oluyor, evimize varıp kismetimizi paylaşalım”, deyip yola koyulurlar. Âşık Gündeşlioğlu alır sazını eline, başlar Allah'ına yalvarmaya, şöyle der:

Avcılar kalktı gidiyor
Yüreğim feryat ediyor
İnsanların hatasını
Körpe yavrular ödüyor

Yalvarırım Tanrı'm sana
El açtırma ona buna

⁸ Koyuc: Koyuk, kovuk, boşluk.

Avcı dört yüz altın ister
Hızır kulun gönder bana

Gündeşlioğlu'yum bittim
Elimden geleni ettim
Buna bir mucize gerek
Dileğimi Hak'tan tuttum

Âşık Gündeşlioğlu sazını, sözünü bitirir. “Çeşmeden elimi, yüzümü yıkayım, bir de su içip yoluma gideyim”, der. Çeşmeye varır, bakar ki bir de ne görsün!? Çeşmeden su yerine altın paralar dökülüyor. Âşık Gündeşlioğlu şaşırıp kalır. Yine Allah'tan dileği kabul olmuştur. Hemen oracıkta diz çöküp, el açarak Allah'ına şükredip, altınları toplayıp kesesine koyar. Avcıların peşine koşup yetişiyor onlara. Avcılara diyor ki; “Avcılar! Yavru için istediğiniz dört yüz altını getirdim; yavruyu bana verin, sizinle helalleşelim”, diyor. Avcılar atlarından inerek âşığın getirdiği altınları alıp seviniyorlar ve yavruyu âşığa teslim ediyorlar. Âşık Gündeşlioğlu hemen yavrunun ayaklarına bağlı kıl ipi çözüp yarasını beresini temizliyor ve ceketine sararak kucağına alıp alageyiğin olduğu tarafa doğru yola düşüyor.

Artık gün batmış, hava kararmış, akşam olmak üzeredir. Âşık Gündeşlioğlu az gidiyor uz gidiyor, o gün bir türlü alageyiği bulamıyor ve aradan birkaç gün geçtikten sonra Âşık Gündeşlioğlu bir gün sabahın seher vaktinde alageyiği buluyor. Alageyik uzaktan yavrusunun sesini duyunca meleyi meleyi feryat ediyor; sesi dağı, taşı deliyor ama bir türlü yavrusunun yanına varamıyor. Âşık Gündeşlioğlu alageyiğe sesleniyor: “Alageyik, ben Âşık Gündeşlioğlu'yum. Sana söz verdiğim gibi yavrunu getirdim. Gel yanıma, yavrunu sana vereyim. Yavrun yaralı, ayakta duramıyor. Yavrun sana gelemez, sen gel”, diyor. Alageyik, Âşık Gündeşlioğlu'nu bir türlü tanıyamıyor, sanki önceki gördüğü âşık değil gibi. Bu arada Âşık Gündeşlioğlu, alageyiğin yavrusunu avcılardan almak için geçirdiği o birkaç gün zaman içinde aç susuz çektiği çileden, eziyetten, üzüntüden olacak ki saçları ağarmış, beli bükülmüş, tanınmaz hâle gelmiş. Alageyik kendi kendine şöyle düşünüyor: “Bu gelen insan benim gördüğüm Âşık Gündeşlioğlu'na benzemiyor. Avcılardan biridir herhâlde. Yavrum onun elinde. Bana yavrumu gösterip yanına çağırıyor, oraya varırsam beni de yakalar”, diye telaş içindedir. Âşık Gündeşlioğlu da “Alageyik beni tanımadı herhâlde. Onun için yanıma gelip yavrusunu almıyor”, diye düşünür ve alır sazını eline, alageyiğe şöyle seslenir:

Alageyik ne görürsün
Canına ceza verirsin
Ben Âşık Gündeşlioğlu
İşte yavrun ne durursun

Sabrım yoktur ki durayım
Dermanım yok ki varayım

Vallahi avcı değilim
Korkma gel yavrun vereyim

Alageyik, âşığın sözlerin duyar ama yine de tereddüt eder, âşığı tam olarak tanımaz. Kendi diliyle yavrusuna şöyle seslenir:

Melesene yavrum mele
Gözyaşlarım döndü sele
Yanındaki avcu mudur
Bana doğrusunu söyle

Memem dolu duramıyorum
Ben yanına varamıyorum
Yanındaki âşık mıdır
Aram uzak göremiyom

Yavru, anasının sesini duyar ama yanındaki avcı mıdır âşık mıdır bilmediği için anasına kendi diliyle şöyle seslenir:

Mele anam sen de mele
Sesin dağı taşı dele
İnsanoğlu çığ süt emmiş
Seni de geçirir ele

Gülemiyom gülemiyom
Yaralıyım gelemiyom
Avculardan satın aldı
Ne içindir bilemiyom

Âşık Gündeşlioğlu, alageyik ile yavrunun birbirine seslenişinden anlar ki; “Bunlar beni tanımadı ya da bana güvenmiyor”, der ve alır sazını eline, şöyle seslenir alageyiğe:

Alageyik ben n’edeyim
Yârsiz dünyayı n’ideyim
İmam Hüseyin aşkına
Al şu yavrunu gideyim

Gece gündüz can çekildi
Saç döküldü bel büküldü
Ben Âşık Gündeşlioğlu
Olanca ömrüm söküldü

Alageyik, âşığın sözlerinden “İmam Hüseyin aşkına, gel yavrunu vereyim” demesine dayanamaz; “İmam Hüseyin’e kurban olurum”, deyip Âşık Gündeşlioğlu’na şöyle seslenir:

Yavrum diye meliyordum
Dağı taşı deliyordum

Tanımadım seni Âşık
Geleceğin biliyordum

Hak'tan gelir benim aslım
O gün bu gün sürer neslim
İmam Hüseyin aşkına
İşte canım sana teslim

Alageyik heyecanla koşa koşa gelir âşığın yanına, yavrusuyla kavuşurlar. Yavrusunu emzirir, doyurur ve Âşık Gündeşlioğlu da alageyiğin sütünden nasiplenir, karnını doyurur. Hep birlikte hasret giderirler. Âşık Gündeşlioğlu alır sazını eline, alageyiğe şöyle seslenir:

Alageyik dinle beni
Yavrunla mut ettik seni
Benim de bir sevdiğim var
Varıp gidim bekler beni

Gece gündüz yol alayım
Tezden yârimi bulayım
Hakkınızı helal eylen
Hoş kalın hoşça kalayım

Alageyik, Âşık Gündeşlioğlu'nun gitmek istediğini anlayınca çok üzülür. Zaten kendi yavrusu yaralı, bir yere gidecek durumda değildir. O durumda iken avcılarının yine gelip yavrusunu elinden almalarından korkmaktadır ama bir yandan da âşığın aradığı bir sevgilisi vardır, onun için gitmek zorundadır. Kendisinin yüzünden yolundan kalmıştır. Ayrıca yavrusunu avcılarının elinden kurtarıp kendisine getiren insana nasıl teşekkür edeceğini ve nasıl yardım edeceğini bilemez durumda iken yüce Allah'tan alageyiğe bir nida gelir. Bir ses duyar inceden ince gaipten. O ses alageyiğe şöyle seslenir: “Hey alageyik! Önünde bir çığır yol, gözünde bir ışık olacak. Sen o çığır yoldan yürü sonuna kadar. Âşık seni takip etsin. Onun aradığı aşkı orada bulacak”, diye. Alageyik hem çok şaşırır hem çok sevinir bu duruma. Şükreder Allah'ına. Hemen alageyik, Âşık Gündeşlioğlu'na şöyle seslenir:

Âşık gayrı melemiyom
Dağı taşı elemiyom
Yavrumun yarası çoktur
Nasıl gider bilemiyom

Söyle Âşık nasıl etsek
Seninle el ele tutsak
Al yavrumu kucağına
Beraber yârine gitsek

Bir nida düştü döşüme
Merhameti gözyaşıma
Âşıkısın mâşukun bekler
Hadi Âşık düş peşime

Alageyik böyle der ve yola düşer. Âşık Gündeşlioğlu alageyiğin sözlerine şaşırır kalır. “Bunun bir bildiği var herhâlde”, der ve yavruyu alır kucağına. Alageyiğin peşine düşer. Alageyikle beraber günlerce az gider uz giderler, dere tepe düz giderler. Âşık Gündeşlioğlu alageyiği bıkmadan usanmadan takip ederken alageyiğin gözünde bir ışık, önünde bir çığır yolu gittikçe gider. Sonunda bir deniz kenarına varır durur, oradan daha gitmez bir yere. Âşık Gündeşlioğlu yavruyu kucağından indirir, anasına verir. Yorgunluktan yatar yerlere. Dinlenirken alageyik şöyle seslenir Âşık Gündeşlioğlu’na:

Ne yatarsın Âşık öyle
Derdini git yâre söyle
Aradığın işte orda
Hak’tan nida geldi böyle

Yavrumu getirdin bana
Alageyik kurban sana
Gel hakkını helal eyle
Ayrılık var geldik sona

Alageyik başıyla Âşık Gündeşlioğlu’na işaret ederek “Hadi şurada görünen o adaya git, aradığın aşkın orada” dercesine yol gösterir. Âşık Gündeşlioğlu bakar ki denizin ortasında bir ada görünüyor. O adada bir de çadır görünmektedir. Heyecanlanır, içi içine sığmaz. Alageyiğin sözlerine inanır. Sevdiği güzel Elmas o adada olabilir mi acaba diye düşünmeden edemez. Hemen ister istemez karar verir. Ne olursa olsun o adaya gidip orada görünen nedir ne değildir gözüyle görmek ister. Alageyikle vedalaşır, alageyik gider kendi yoluna. Âşık Gündeşlioğlu birkaç ağaçtan sal yapar, tutunur sala. Yüze yüze adacığa varır. Bir de ne görsün!? Sevdiği kız güzel Elmas yalnız başına çadır içinde. Güzel sesiyle ağıtlar yakmakta, sevdiğinin ismini mırıldanıp durmaktadır. Âşık Gündeşlioğlu, saçları ağarmış, beli bükülmüş, gözleri kör olmuş güzel Elmas’ı zor da olsa tanır. Seslenir ona; “Merhaba güzel hatun”, der. Güzel Elmas sesin geldiği tarafa döner bakar amma hem gözüyle göremez hem sesinden Âşık Gündeşlioğlu’nu tanımaz çünkü güzel Elmas’ın günlerdir, aylardır ağlaya ağlaya gözleri kör olmuş, göremiyormuş etrafında olan biteni. Güzel Elmas seslenir Âşık Gündeşlioğlu’na: “Sen de kimsin? İns misin cin misin? Günlerdir, aylardır ben insan sesi duymadım, yüzünü görmedim. Her kim isen hadi git buradan”, der. Âşık Gündeşlioğlu alır sazını eline, şöyle seslenir sevdiği kız güzel Elmas’a:

Ben bir garip aşka düştüm
Derdinden dağları aştım
Felek bize zulüm etmiş
Gördüm hâllerine şaştım

Güzel yüzün görem dedim
İste canım verem dedim
Senin gibi bir güzelle
Muradıma erem dedim

Güzel Elmas heyecanlanır. Ne de olsa ses ve saz tanıdık gelmeye başlamıştır. Hemen şöyle cevap verir Âşık Gündeşlioğlu'na:

Gözüm görmez ki bileyim
Kalkıp yanına geleyim
Sen misin Gündeşlioğlu
Söyle kurbanın olayım

Kördür gözüm görmez yüzün
Derdime dert kattı sazın
İçime bir umut doğdu
Tanıdık geliyor sözün

Âşık Gündeşlioğlu da şöyle seslenir güzel Elmas'a:

Sen gelme yâr ben geleyim
Gözünden yaşın sileyim
Âşık Gündeşlioğlu'yum
Ben sana kurban olayım

Günler aylar geçmez oldu
Aklım fikrim sende kaldı
Çok şükür ki seni buldum
Muradım yerini aldı

Güzel Elmas da artık karşısındaki âşığın sevdiği Âşık Gündeşlioğlu olduğuna kanaat getirir ve şöyle seslenir Âşık Gündeşlioğlu'na:

Aylardır yolun gözlerim
Aşkım sinemde gizlerim
Babam beni bura attı
Çile kör etti gözlerim

Ben Elmas'ım bak görürsün
Cevretme hançer vurursun
Hoş geldin Gündeşlioğlu
Sarıl bana ne durursun

Âşık Gündeşlioğlu da şöyle seslenir sevdiği güzel Elmas'a:

Tanrı'm bize yardım etti
Çok şükür çilemiz bitti

Hadi artık kavuşalım
Hasretlik canıma yetti

Gündeşlioğlu'yum inan
Helalimsin yaktım kınan
Senin de gönlün var ise
Sarılalım aç ki sinen

Âşık Gündeşlioğlu sazı bırakır, koşar sevdiğinin yanına. Sarılıp sevişirler. Bir hayli ağlaşırlar. Gözyaşları birbirine karışır. Gözyaşları ilaç gibi gelir güzel Elmas'ın gözlerine. Bir mucize olur oracıkta. Güzel Elmas'ın gözleri açılır. Dünya yüzünü gören güzel Elmas, sevdiğinin kollarında mutluluğa ulaşır. Tutuşurlar el ele, aşarlar denizleri, dağları. Az giderler uz giderler, dere tepe düz giderler. Ulaşırlar Âşık Gündeşlioğlu'nun köyüne. Kavuşurlar köyüne, köylüsüne, komşularına, evine, ocağına, anasına. Hep beraber hasret giderirler. Âşık Gündeşlioğlu ve güzel Elmas yıllar yılı mutlu yuvalarında yaşarlarken iki oğulları, iki kızları olmuş. Onlar ermiş muradına, biz çikalım kerevetine. Böylesi hikâyeler sona erdiğinde gökten üç elma düşmüş; biri âşıklara, biri hikâye anlatanlara, biri de dinleyenlere olmuştur. Hoşça, dostça, sağlıklıca kalın.